

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2012

Alena Hanáková, DiS.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Sociální charakteristiky pachatelů přestupků

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.

Vypracovala:
Alena Hanáková, DiS.

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Sociální charakteristiky pachatelů přestupků“ vypracovala samostatně a použila jsem jen literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně, dne 18. září 2012

.....
Alena Hanáková, DiS.

Poděkování

Děkuji panu prof. PhDr. Pavlu Mühlpachrovi, Ph.D. za odborné vedení při zpracování bakalářské práce, za podnětné připomínky a poskytnuté konzultace.

Velmi děkuji své rodině a svému příteli za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce a které si nesmírně vážím.

Alena Hanáková, DiS.

OBSAH

ÚVOD	6
1. SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	8
1.1. VZNIK SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	9
1.2. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ CHOVÁNÍ.....	17
2. ŽIVOT V POSTMODERNÍ SPOLEČNOSTI	24
2.1. SPECIFIKA ŽIVOTNÍHO STYLU	24
2.2. NEZAMĚSTNANOST	26
2.3. BEZDOMOVECTVÍ.....	28
3. KLASIFIKACE PŘESTUPKŮ	30
3.1. VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	30
3.2. POSTUP PŘI ZJIŠTĚNÍ PŘESTUPKOVÉHO JEDNÁNÍ.....	33
3.3. SANKCE A OCHRANNÁ OPATŘENÍ	34
4. VÝZKUM	38
5. NÁVRHY A OPATŘENÍ	49
5.1. PREVENCE A OSVĚTA	51
5.2. ZAŘÍZENÍ POSKYTUJÍCÍ POMOC.....	54
5.3. PROJEKTY A PROGRAMY	57
ZÁVĚR.....	60
RESUMÉ	61
ANOTACE.....	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
ODKAZOVÝ A POZNÁMKOVÝ APARÁT.....	66
SEZNAM SYMBOLŮ A ZKRATEK	70

ÚVOD

Dnešní doba je rychlá, moderní, dává nám větší možnosti, než měli naši předkové. Na druhou stranu nás každý den média seznamují se zvyšující se kriminalitou, bezohledností, sobectvím a touze po bohatství i za cenu ztráty lidského života. Při výběru tématu mé bakalářské práce jsem nemusela dlouho přemýšlet. Vybrala jsem si téma, které se prolíná s mojí prací. Zpravidla každý den se setkávám ve svém povolání s pachateli, kteří páchají přestupky nebo trestné činy. Když se s takovým člověkem setkám, vždy přemýšlím nad tím, proč daný čin tento člověk spáchal a co jej k tomu vlastně vedlo. Touha něco si dokázat? Uspokojení svého já, že něco ukrást není problém? Nebo spíše špatná životní situace? Bakalářská práce s názvem „Sociální charakteristiky pachatelů přestupků“ se snaží nalézt odpověď nejen na tyto, ale i na další otázky a oblasti, které jsou s touto problematikou spojené. Sociální charakteristikám pachatelů přestupků se můžeme věnovat nejen z pohledu práva, sociologie, psychologie, sociální práce, ale také z náhledu sociální pedagogiky, která je s výše uvedenými vědními disciplínami přímo či nepřímo spjatá. Ve své rozsáhlosti se sociální pedagogika zabývá odchylkami sociálního chování. Sociální pedagogové se tak věnují nejen prevenci, ale také návrhům a opatřením, jak tyto jedince postupně resocializovat.

Název samotné práce napovídá, že se budeme věnovat pachatelům přestupků. Cílem této práce tedy bude seznámit veřejnost s touto problematikou, ke které se váží ještě další oblasti tohoto problému. Prostřednictvím dílčích kapitol se zaměříme na jednotlivé části, které nám v závěru utvoří ucelený náhled na tuto problematiku.

Práce se skládá z části teoretické a praktické. Celý text je rozčleněn do pěti kapitol, které jsou vzájemně provázané, navazují na sebe a jsou doplněny grafy, které mají přiblížit údaje výzkumu. Hned na začátku práce se věnujeme sociálně patologickým jevům, kde se hlouběji zamýšlíme nad jejich vznikem, charakteristikou a faktory, které ovlivňují sociálně patologické chování. V další části práce se zamýšlíme nad životem v postmoderní společnosti, který nás ovlivňuje v našem jednání. Uvádíme specifika životního stylu, dále pak řešíme otázku nezaměstnanosti a bezdomovectví, neboť někteří pachatelé mají právě tyto problémy. Klasifikace přestupků se zabývá vymezením základních pojmů, přičemž jsme neopomněli zmínit postup při zjištění přestupkového jednání, ale ani sankce a ochranná opatření.

V praktické části jsme se prostřednictvím kvantitativního výzkumu, metodou obsahové analýzy dopracovali k údajům, které jsou v textu dále zpracovány a znázorněny pro lepší chápání v grafech. Ty nás seznamují s tím, kolik je pachatelů let, odkud pochází, zda-li z města či venkova, dále pak jaký je jeho rodinný stav atd. Poslední kapitola patří návrhům a opatřením, přičemž jsme se zaměřili na prevenci a osvětu, potom na zařízení, která poskytují pomoc, ale také na projekty a programy, které se tomuto problému rovněž věnují. Informace pro tuto bakalářskou práci byly čerpány z dostupné literatury a pramenů, uvedených v seznamu použité literatury.

Věřím, že prostřednictvím této práce přiblížíme veřejnosti nejen podmínky a předpoklady, které jsou určující pro pachatele, ale rovněž i druhy přestupků, kterých se tyto jedinci nejčastěji dopouštějí.

1. SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Problematiku přestupkového jednání lze bezesporu zařadit do skupiny sociálně patologických jevů, neboť se jedná o chování, které je společensky škodlivé a neakceptovatelné naší společností. Je nutné zdůraznit, že naše společnost prošla značným vývojem, tudíž si otevřeně můžeme říci, že co bylo považováno jako zcela normální před několika lety, nemusí být bráno za úplně normální v současnosti a naopak.

Lidstvo se od pradávna vyvíjelo a změny, které se v průběhu jeho vývoje postupně vyskytovaly, ovlivnily podobu dnešní společnosti.

Lze diskutovat o tom, jestli jsou současné formy sociálně patologického chování důsledkem nedostatků současného uspořádání společnosti; mnohé z nich se vyskytovaly i v předchozích obdobích historie lidského druhu. Současně nelze automaticky oprostít dnešní společnost od odpovědnosti za vznik nových či za opětovný výskyt již dříve vypořizovaných forem sociálně patologického chování. [1]

Naše společnost prochází řadou změn, jsou na ni kladeny přiměřené a mnohdy i nepřiměřené požadavky. Samotný výkon jednotlivce pak záleží na jeho schopnostech se s těmito nároky umět vypořizovat. Dnešní doba zahrnuje nejen politické, hospodářské či společenské změny, ale také dochází k vytváření určitých vzorců chování, které se snažíme aplikovat v našem každodenním životě. Na jedné straně mohou tyto vzorce být pozitivní a člověk je považován za jedince, který žije v souladu se společenským řádem, ale na druhou stranu mohou být tyto vzorce i negativní a může docházet k porušování společenského řádu.

Zájem, kterým směrem půjde společnost a nastupující pokolení mladé generace, se dostává do centra některých sociálně vědních disciplín. Jednou z nich je i sociální pedagogika, která se snaží prolomit smýšlení, že formování osobnosti nespočívá pouze v ovlivňování psychologickými a biologickými faktory, ale naopak má snahu poukázat na vědomé souvislosti mezi výchovou a společenským prostředím. [2]

Sociálně patologické jevy jsou výsledkem naší společnosti, protože lidé kteří se v ní vyskytují pochází z různých společenských vrstev a tudíž i z rozdílného prostředí. Současně zde dochází k podstatně horší integraci jedince do společnosti. To co bylo dříve považováno za zcela normální se může naopak jevit jako naprosto nepřijatelné a je

tedy na nás, do jaké míry jsme schopni tolerovat tyto odchylky od společenských norem.

1.1. Vznik sociálně patologických jevů

Sociálně patologické jevy jsou odvozeny od tzv. normality společnosti. Sociální normy společnosti jsou historicky podmíněné a mění se s vývojem samotné společnosti. V každé společnosti jsou utvářeny normy chování a následně i sankce, které hrozí při nedodržování. O tomto faktu svědčí i diferenciací právních a mravních norem, která je typická pro jednotlivé země. [3]

Konformismus ve smyslu přizpůsobivosti k obecně přijímaným normám a hodnotám je pro většinu lidí akceptovaným modelem chování. Tento model je však úzce vázán na danou kulturu společnosti a její hodnotové ukotvení. Na následujících příkladech můžeme vidět rozdílnost chápání určitého chování. Zatímco ve skandinávských zemích řidič s největší pravděpodobností běžně respektuje na křižovatce signál stát, řidič latinskoamerické země v případě volné cesty křižovatku projede i na červenou. V naší kultuře je kouření marihuany chápáno jako nepřehlédnutelná odchylka od normy, zatímco konzumace alkoholu je věcí běžné každodennosti. Přitom právě v některých kulturách Středního východu je tomu naopak. Nedodržování pravidla v jednom typu společnosti, subkultury či kultury znamená „normální“ jednání v jiném prostředí. Možná máme přitom co do činění se sociálně deviantním chováním, charakteristickým právě odchylností od běžně akceptovaných a přijímaných norem. Sociální povaha takovéto odchylky od normy je dána tím, že přesahuje rámec prostředí samotného jedince a v určitém slova smyslu se týká „celé společnosti“. Jako příklad můžeme uvést nehodu na dálnici. Ta zpravidla vzniká bezohlednou jízdou a rozhodně se netýká jen viníka nehody a bezprostředně postiženého řidiče, ale svými účinky prostupuje do materiálních a organizačních ztrát řady institucí, organizačních či privátních subjektů jako policie, pojišťoven, hasičů, záchranné služby, údržby dálnic či ztěží vyčíslitelných škod způsobených nekonečným čekáním velkého množství automobilů, čekajících na uvolnění zablokované dálnice po nehodě.

Na základě uvedených předpokladů si můžeme dobře uvědomit, že nejčastějším důvodem nedodržování pravidel či norem ve společnosti je nepřiměřený či nedostatečný průběh procesu socializace, tedy sdělení obecných hodnot v konkrétním prostředí. [4]

„Sociální patologie (angl. socialpathology, něm. Sozialpathologie, fr. pathologie sociale) je souhrnný pojem pro označení chorobných, nenormálních, všeobecně nežádoucích společenských jevů. Patří sem i sankcionované formy deviantního chování, rovněž studiu příčin jejich vzniku a existence. Pojem začal používat významný anglický filozof a sociolog Herbert Spencer. Porozumět tomu, co je abnormální je možné pouze tehdy, pokud máme vymezeno, co je normální.“ [5]

Nyní se zaměříme na rozdíl mezi sociální patologií a sociální deviací. Pojem sociální patologie se od pojmů sociální deviace liší. Jevy, označovány za deviantní, nemusí být pokaždé patologické. Sociálně patologické jevy jsou vždy pro jednotlivce či společnost negativní, což v případě deviantních jevů nemusí platit. Sociální deviace (z latinského deviatio = odchylka, úchylka) je považována za jakékoliv narušení normy. To znamená, že deviací je myšlena kterákoliv odchylka od normální struktury i funkce. Může se tedy vyskytovat u jevu příznačných jak pro přírodu, tak i pro společnost.

Sociální patologie a deviace jsou značně relativní jevy. Každodenně jsme svědky porušování různých norem, přičemž je někdy porušujeme i my sami. Musíme si uvědomit, že žádná sociální norma není a ani nemůže být dodržována z důvodu jedinečnosti individua přesně a stejným způsobem. [6]

Obtížnost vymezení patologického chování v biologické i sociální sféře vyplývá z obtížnosti definování normality. Fenomény sociální patologie jsou zpravidla provázeny jevem, který nazýváme agresivita. Všudy přítomná agresivita je nedílnou součástí naší dynamicky se vyvíjející a měnící se společnosti. S agresivním chováním se stále častěji setkáváme i v naše každodenním životě. [7]

Za sociálně patologické jevy byly zpočátku považované následující skutky: alkoholismus, sebevražda, homosexualita, rozvodovost, prostituce, válka a nezaměstnanost. Později se k nim přidala i drogová závislost, záškoláctví a násilí. Hodně také záleží na tom, co přináší globalizace a vývoj ve společnosti. Všechny existující sociálně patologické jevy představují velké nebezpečí a to na základě rezignace lidí různých věkových kategorií. Je proto důležité je odstraňovat z naší společnosti, protože jinak hrozí, že si tyto negativní jevy začne osvojovat nejen mládež, ale i dospělí. [8]

Nyní se podrobněji zaměříme na fenomény sociální patologie. Závislost je oblast, která k člověku vždy patřila, po celá staletí s ním existovala a vyvíjela se. Po dlouhá staletí má lidstvo snahu dostat tuto vlastnost pod kontrolu, ale zatím se mu to nepodařilo. Problém samotné závislosti nebo jejího předstupně, tzv. abúzu, je problémem multidisciplinárním. Dochází zde ke kombinaci vlivů psychologických, sociálních a biologických. Samotný vznik závislostí je pozvolný, kdy chronická stránka je jedním ze základních rysů závislosti. Činy jsou součástí požitkového rituálu, který je nedílnou součástí denního rituálu a skoro neměnné náplně dne. V minulosti se o závislosti hovořilo pouze v souvislosti s drogami a alkoholem. Fenomémem dnešní postmoderní doby je závislostní chování jako součást životního stylu zejména dětí, mladistvých a mladých dospělých. Závislostní chování se nezadržitelně rozšířilo do oblasti hracích automatů, sledování televize, sexuálního chování, pracovní činnosti, dále pak do závislosti na jídle, hubnutí, na sektách, kultech, atd. [9]

Závislosti dělíme na několik skupin a patří mezi ně následující oblasti: tradiční typy závislostního chování, nové formy závislostního chování, sekty a sektářství, sebevražednost, kriminalita. Do tradičních závislostí patří drogová závislost, závislost na alkoholu, tabakismus a závislost na hracích automatech.

„Od dávných časů lidé používali drogy k tomu, aby změnili stav svého vědomí, aby se stimulovali nebo uvolnili, usnuli nebo spánku zabránili, aby zlepšili schopnost svého vnímání nebo aby si vyvolali halucinace. Rozšíření drog je spojeno s industrializací. Drogy jsou známé a užívané od dob prvních lidských civilizací a vždy se také objevovalo nadměrné užívání těchto látek až závislost na nich.“ [10]

Nejvíce ohroženou skupinou v oblasti drogové závislosti jsou děti a mládež. Velkou roli hraje rodina, což je jeden z mnoha faktorů, který ovlivňuje sociálně patologické chování. Rodině se budeme věnovat v jedné z následujících podkapitol.

Závislost na alkoholu je jednou z dalších závislostí. Samotná konzumace je součástí většiny lidských rituálů, které provází člověka od narození až po smrt. Odmítnutím konzumace alkoholu člověk vzbuzuje ve svém okolí pozornost a neadekvátní reakce. Člověk, který z nějakého důvodu odmítá konzumaci alkoholu, je zpravidla považován za patologického. Rituály, které jsou spojené s konzumací alkoholu, mají svou vysokou nebezpečnost pro oslovení dětí a mládeže. Rituál připíjení si na zdraví je symbolem dospělosti a vůbec účasti v dospělém životě. Nedostane-li se dítě k jiným projevům dospělosti a nevytvoří-li si jiné projevy dospělosti, pak je samotné pití alkoholu jako jeden z těchto rituálů velmi snadno dosažitelný. Děti do šesti

let jsou v rámci tohoto rituálu v ohrožení života, protože pouhá nápodoba pro ně může skončit i smrtí a to z důvodu menší tělesné hmotnosti a neschopnosti jater odbourávat alkohol v takové míře jako je tomu u dospělých jedinců. U alkoholu je dominantní pozice přisuzována životnímu stylu samotné rodiny a rovněž i způsobu konzumování alkoholu u rodičů. [11]

Tabakismus je další závislostí, se kterou se v našem okolí každodenně setkáváme. Tabák se řadí mezi návykové drogy, přičemž účinky se neprojevují tak rychle a dramaticky. Tabákový kouř obsahuje řadu škodlivin, z nichž můžeme jmenovat např. dehet, arsenid, kyanid či kysličník uhelnatý. V naší zemi umírá podle odhadů na následky kouření 63 lidí denně. V naší populaci kouří 40 % žen a 60 % mužů. Nikotinová závislost je na rozdíl od té alkoholové na sestupu a zvyšuje se počet nekuřáků. U školní populace je kouření ve srovnání s alkoholem podstatně výraznějším hromadným jevem. [12]

Závislost na hracích automatech uzavírá skupinu tradičních závislostí. „Hru jako kladně hodnocenou formu využívání volného času zná lidstvo od nepaměti. Pozitiva různých her spočívají v odbourávání agrese, pomáhají v navazování nových sociálních kontaktů, přinášejí duševní odlehčení a relaxaci. Roste kriminalita páchaná v souvislosti s hazardními hrami.“ [13]

V diskusích na téma závislosti na hracích automatech se často zdůrazňuje, že jejich existence je výsledkem „ekonomického teroru“ náhlé ekonomické změny přinášející „vládu peněz“. Přičemž jedinci, neschopni nebo neochotni úspěšně zvládat nově nastavená pravidla výkonové společnosti, mohou hledat únik z reality tím, že vstupují do světa hry, světa výherních automatů, heren a magické iluze světa nabízejícího „rychlé štěstí“ cestou výhry. Hráčství je chápáno jako chorobná psychická závislost na vzrušení z jakékoliv hry přinášející nepředvídatelná rizika. Herní automaty dělíme na výherní a zábavní. U zábavních se kupuje forma trávení volného času, kdežto u výherních automatů převažuje motiv možnosti výhry. V případě prvním se o hazardní hru nejedná, ovšem v druhém případě se otevírají nepředvídatelná rizika hráčské závislosti. Předmětem patologického hráčství je hra - činnost pro relaxaci a zábavu. V zásadě platí, že častěji se patologickými hráči stávají muži než ženy. Počátky hráčství můžeme nalézt již u adolescentů v případě mužů, ovšem u žen se tento patologický jev objevuje až ve zralém věku. V odborné literatuře se zpravidla uvádí, že přibližně pětina patologických hráčů měla otce rovněž patologickým hráčem a téměř totéž platí o ženách a jejich matkách. [14]

Nové formy závislostního chování jsou v poslední době velmi rozšířené. Některým z nich se budeme podrobněji věnovat, protože jsme se s nimi mohli již v minulosti vícekrát setkat. Jedná se především o závislost na Internetu, závislost na televizi, workoholismus a patologické nakupování.

„Pojem netomanie jako naprosto nový slovní tvar ztěžší najdeme v běžných slovnících a encyklopediích. Jde o koncept vyjadřující závislost na internetu. Přitom jde o specificky psychologickou závislost, která se týká nejčastěji věkové kategorie mládeže, tedy lidí mezi 20 - 25, respektive 20 - 35 lety.“ [15]

Podstata závislosti na Internetu spočívá v tom, že většina lidí nemá potřebu naplnit své ambice a představy v reálném světě. Vcelku často jim stačí virtuální prožitky, v krajních případech fantazijní uspokojení. Výhodou symbolického prožitku je fakt, že rizika z něj plynoucí jsou výrazně nižší než rizika chování, která by člověk podstupoval v realitě. Netomanie je ovlivněna dvěma faktory, přičemž oba souvisejí s tím, jak uživatel Internetu chápe sebe a své okolí. Je zajímavé, že lidé, kteří se soustředí spíše na sebe samé, jsou na Internetu závislejší než ti, kteří se zaměřují spíše na okolní svět. Nedojde-li k uspokojení uživatele Internetu skrze mezilidské vztahy tak hrozí, že před nimi bude upřednostňovat své virtuální vztahy, které ho obohacují více. [16]

Závislost na televizi můžeme charakterizovat jako obecnou závislost na konkrétním médiu, ale rovněž jako závislost na konkrétním obsahu či programu televizního vysílání. Nebezpečí návyku spočívá v odpoutání se od problémů dnešní doby a přenesení se do akčních stereotypů či do utopického seriálového světa telenovel. V ohrožení jsou především věkové skupiny malých dětí a psychicky a sociálně nestabilní jedinci staršího produktivního věku. Samotné nadužívání konzumace televizní zábavy nemusí být samo o sobě považováno za sociálně patologický jev. Ovšem problém nastává, pokud jedinec již od dětství nevidí televizi jako jeden z mnohých zdrojů informací, ale považuje ji za hlavní rezervoár životních zkušeností. Na jedné straně má televize schopnost kompenzovat pocity opuštěnosti či sociální vyloučení, ovšem na straně druhé může harmonické sociální vazby a kontakty narušovat nebo úplně zlikvidovat.

Definici pojmu „workoholismus“ bychom ve slovnících hledali obtížně. Tento výraz znamená závislost na práci. Práce je důležitá pro seberealizaci a uplatnění člověka ve společnosti. V pracovním procesu se vytvářejí hodnoty a současně se rozvíjí psychika člověka. Dnešní doba klade na jedince vysoké nároky. Workoholismus

postihuje hlavně lidi s vyšším vzděláním a častěji muže jak ženy. Podstatně vyšší riziko vzniku závislosti na práci hrozí lidem ve vyšších funkcích. Zpravidla se jedná o lidi, kteří do práce unikají z konfliktní rodinné atmosféry, nebo si práci kompenzují komplexy méněcennosti či nízkou sebedůvěru. Jedná se většinou o osamělé nebo nespokojené jedince v partnerském vztahu, kteří si z práce udělají jedinou náplň života. Za workoholika označujeme člověka, který pozbývá schopnost prožívat cokoli jiného než pracovní proces. Takový člověk si neumí představit, že by investoval čas do jiné než pracovní činnosti. Po určité době nastupují u workoholika zdravotní potíže, zejména poruchy spánku a paměti, tiky ve tváři, bolest žaludku či vysoký krevní tlak. Člověk, který často pracuje nezná volné víkendy, natož dovolenou. Imunitní systém je oslaben a proto dochází k častému nachlazení a bolestem hlavy. Dalším problémem je nepravidelné a nezdravé stravování. Má snahu přestávky na oběd, co nejvíce zkracovat, aby jej zbytečně neobíraly o čas, který věnuje pracovní činnosti. Varovným znakem je chování a psychika. Člověk má podstatně blíže k neklidnosti, nedokáže projevit druhým náklonnost a ocenit jejich práci, chybí komunikace, což může vyústit v povrchní vztahy. Mezi ohrožené pracovníky patří např. policisté, manažeři, burzovní makléři, novináři, sekretářky, atd. [17]

Patologické nakupování patří do závislosti současného trendu. Pravidelně každému z nás chodí do domovních schránek velká spousta různých reklam, letáků, které nás nepřímo vybízejí k nákupu pro nás mnohdy nepotřebných či zbytečných věcí počínaje oblečením až po kosmetiku. Je zpravidla na nás, jak moc dokážeme „lákavým“ letákovým nabídkám odolat a šetřit vlastními penězi. Na druhou stranu, využíváme-li těchto letákových akcí s rozumem a v rozumné míře, tak zpravidla neprohlopíme. Ovšem jsou mezi námi i tací, kteří jsou nákupy přímo posedlí a berou je jako svůj „koníček“.

Chorobné nakupování je záležitostí jak mužů, kteří nakupují především elektroniku či sportovní potřeby, ale je také záležitostí žen, které své peníze utrácejí za oblečení, módní doplňky, kosmetiku nebo šperky. Potřeba nakupovat roste ve stresových situacích. Patologické nakupování je charakteristické takzvanými „tahy“. Mezi těmito tahy jsou přestávky a to v rozmezí několika dnů, týdnů případně i déle. Nakoupené věci spotřebitel nepotřebuje, někdy ani nemá představu, co bude nakupovat. Uspokojením této patologické potřeby u něj dochází k uklidnění a následně poklesu úzkosti. Teprve po určité době se začínají projevovat pocity smutku, hněvu nebo viny. [18]

Na druhou stranu s tímto nakupováním souvisí finanční problémy či zadlužení, které může člověk řešit různými „výhodnými půjčkami“. Mnohdy může jedinec začít hrát automaty v dobré víře, že si tímto způsobem opatří chybějící peníze, ale o této patologické formě jsme se již na počátku této podkapitoly zmínili.

Sekta je v dnešní době velmi frekventovaným termínem. Tato společenství vytváří představu uzavřeného a i výjimečného seskupení věřících, kteří se nějakým způsobem vydělili z občanské společnosti. Příslušníci tohoto společenství se od ostatních liší především svým specifickým životním stylem, který je podřízen určitým pravidlům mravního jednání a mezilidské komunikace, případně má i osobní kultický rituál. Na druhé straně především specifický životní styl, odvrát od tradice a i jistá exotičnost učení jsou pro jedince přitažlivé a oslňující. Sektu můžeme definovat jako sdružení věřících, oddělujících se a překračujících hranice oficiální církve. Vývoj sekt v našich zemích v 18. a 19. stol. měl své podloží zejména na venkově a v maloměstském prostředí, zatímco dnes se sekty rozšiřují spíše ve městech. Mezi známé sekty patří např. Svědci Jehovovi, Haré Kršna či Mormoni.

Komplexní náhled na sektářství a sekty stále chybí. Nastupuje zájem o symboliku, tajemství, o hlubší vrstvy v člověku, přichází nedůvěra k technice a vědě. Je kladen důraz na péči o přírodu. K tomuto typu společenství tíhnou mladí lidé v době, kdy hledají své hodnotové zakotvení. Ke specifickým rysům sekt patří uzavřenost, skupinová pospolitost, pocit výlučnosti. Většina sekt má systém autoritativního řízení. Předpokládá se bezpodmínečná poslušnost, kdy vůdce vyžaduje absolutní podřízenost členů a dodržování všech pravidel. Někdy nejsou výjimkou ani tvrdé sankce a postihy za neposlušnost. Sektářská komunita může být určitým příslibem nových mezilidských vztahů. Pokud se rozvíjejí přátelské vztahy, upevňuje se vnitřní soudržnost skupiny. Je-li člověk členem sekty, znamená to i určité hrdinství, tím spíše že se vyžaduje obětivý život, zavření starých vazeb či sebezapření. [19]

Sebevražda je různě motivované usmrcení sebe sama a v podstatě se jedná o projev krajní poruchy pudu sebezáchovy stupňující se s věkem, především u mužů. Abnormalita takového postoje vůči sociálnímu prostředí řadí toto jednání do širšího rámce sociálně patologických jevů. Sebevražda je výrazem chorobného vztahu k sobě samému a k sociálnímu okolí. Sebevražda je z psychologického hlediska chápána jako forma agrese zaměřené na sebe sama, tedy jako krajní projev autoagrese. U dětí a mladistvích patří k impulsům sebevražd zpravidla zkratkovité jednání spojené s nedostatkem rozvahy a zhodnocení motivující situace, tak u dospělých je spektrum

motivů podle věku a pohlaví velmi různorodé. Muže k sebevraždě dohání strach před vězením, konflikty v povolání či strach z ekonomické bídy. U žen je to naopak zoufalství nad stavem osobních mezilidských vztahů, jako je přátelství, láska, manželství. [20]

„Pokusy identifikovat profil sebevraha nepřinesly jednotné výsledky. Osoby vyhrožující sebevraždou mají vysoké hodnoty v takových položkách, jako jsou hypochondrie, deprese, hysterie, psychopatie, schizofrenie a další psychopatologické kategorie.“ [21]

Kriminalita se v průběhu minulých desetiletích stala masovým sociálním jevem. Koncentruje se především ve velkých městech. Obyvatelstvo ve městech je ohrožováno pouliční kriminalitou, vloupáním, krádežemi aut a předmětů z aut. Při trestné činnosti dochází ke zvýšení brutality a bezohlednosti. Mění se i profil pachatelů, přičemž se zvyšuje podíl prvopachatelů a pachatelů, jejichž trestná činnost má epizodický charakter. Roky 1990 – 1993 jsou zlomovým obdobím v negativním vývoji kriminality v naší republice. Způsob páchaní trestné činnosti mládeže je determinován výrazně věkem pachatelů. Jedná se zejména o psychický a somatický vývoj, vlastnosti a zkušenosti. Mezi mladistvými a dospělými pachateli se projevují určité zvláštnosti, ke kterým zejména patří:

- výběr předmětu útoku je určen jinými hodnotami než u dospělých,
- trestná činnost je páchána spolupachateli a ve skupinách,
- samotné chování mladistvých pachatelů se vyznačuje nepřiměřenou tvrdostí, která se projevuje ničením předmětů, znehodnocením zařízení nebo neúměrnou tvrdostí,
- páchaní trestné činnosti ovlivňuje požití alkoholu popřípadě jiné návykové látky, která zvyšuje agresivitu, nekoordinovanost pohybů a naopak podporuje nepřiměřené reakce na vnější podněty,
- o samotné přípravě, ale i o spáchané trestné činnosti se pachatel většinou zmíní před členy své skupiny,
- mladiství pachatelé jednají podstatně emotivněji než s rozumem,
- věci a předměty získané z krádeží jsou mladistvými často přerozdělovány mezi členy této skupiny,
- zpravidla pachatelé odcizují předměty, které v daný moment potřebují, jedná se např. o elektroniku, auta, oblečení, alkohol, cigarety apod. [22]

Jak už jsme na začátku této podkapitoly uvedli, tak kriminalita spadá do oblasti sociálně patologických jevů. Ve velké části průmyslově rozvinutých států i v rozvojových zemích dochází v posledních desetiletích k prudkému vzestupu kriminality, který je spojován s procesy industrializace, urbanizace, migrace a s demografickými změnami. K novým projevům kriminality řadíme terorismus, organizovaný zločin, kriminalitu bílých límečků, růst zločinnosti spojené s drogami, vandalismus či trestnou činnost nadnárodních organizací. [23]

1.2. Faktory ovlivňující sociálně patologické chování

V lidské společnosti a v životě má výchova velmi důležitou úlohu. Umožňuje, aby se kulturní dědictví vytvořené předchozími generacemi, uchovalo a dále předávalo. Samotná výchova je specifická tím, že se neustále vyvíjí, protože bez pokroku by každá generace začínala od začátku a opakovala by tak život svých předků. Výchova je společenská činnost, která se vyvíjí spolu s lidskou společností. [24]

Již od narození jsme ovlivňováni výchovou. Ta spočívá především v hodnotách, chování a ve vztazích. Ze všeobecného hlediska ji tedy lze chápat jako lidskou vlastnost, která má za úkol ovlivnit tělesný a duševní vývoj každého z nás. Souvisí s ním i rozvoj myšlení, dodržování platných norem společnosti a v neposlední řadě i získávání vědomostí. Výchova je kontinuální proces, který nás provází celý náš život, tedy od narození až po náš odchod z tohoto světa. Můžeme tedy říci, že výchova je hlavní faktor ovlivňující náš vývin a tím pádem i naše chování a působení ve společnosti.

Obecně se vyskytují tři typy výchovy. Ta první, demokratická, je charakteristická svými demokratickými prvky, které spočívají v určitých pravidlech hry a přiměřené kontroly. Rodič je na jedné straně kamarád, ale na straně druhé autorita. Dítě pozná, kdy se má adekvátně chovat nebo kdy může být jeho chování „volnějšiho“ rázu. Autoritářská výchova je typ výchovy, která je přísná a rodiče kladou na své děti vysoké požadavky a nároky.

Naopak liberální výchova je benevolentní. Rodič nepůsobí jako autorita, ale jako kamarád. Chybí zde kontrola, děti mají bezstarostný život a jsou na ně kladeny velmi malé požadavky.

S výchovou souvisí proces zvaný socializace. „*Socializace („zspolečensňování“)* je proces postupné přeměny člověka jako biologické bytosti v bytost společenskou (ontogenetické hledisko), proces postupného začleňování se do dané společnosti, proces učení se v dané společnosti žít. Člověk si prostřednictvím socializace osvojuje specificky lidské formy chování, jazyk, poznatky, hodnoty a normy. Můžeme také říci, že se jedná o vstup jedince do sociálního prostředí, proces kultivace člověka, jeho postupného utváření a zapojování do sociálních vazeb a sociálních rolí.“ [25]

Socializace se odehrává pokaždé v nějakém prostředí. Toto prostředí může mít různorodou kvalitu či úroveň a proto může vlivem nepříznivých a nežádoucích podnětů dojít k tomu, že se výsledné jednání odchyluje od obecně respektovaných norem. V tomto případě máme na mysli deviantní socializaci (disocializaci). Jedná se také o nízký stupeň socializace, který v konečném výsledku znamená společenskou nepřizpůsobivost, někdy až protisociální činnost. Proces, v němž pak dochází k nápravě a snaze o vrácení člověka do normálního života, je označován jako resocializace. [26]

S výchovou se setkáváme prakticky každý den. Neovlivňuje nás pouze naše rodina, ale také prostředí, v němž se pohybujeme a v neposlední řadě i masmédiá. V této podkapitole se tedy budeme věnovat výše uvedeným faktorům.

Prostředí je první faktor, který ovlivňuje sociálně patologické chování. Náš život se vyvíjí v určité společnosti, respektive v úzkém kontextu přírodního a sociálního prostředí. Zpravidla se setkáváme se:

- sociálním prostředím, což je integrovaný sociální systém utvořený lidmi, jejich vzájemnými vztahy, společnými aktivitami a produkty (materiální a duševní povahy),
- společenským prostředím, což je souhrn činností všech jednotlivců souvisejících s jejich aktivitami, chováním a schopnostmi,
- výchovným, pracovním a socializačním prostředím, kde probíhá výchova, dochází k ovlivňování chování člověka, jeho postojů a podílení se na utváření osobnosti. [27]

Každý den potkáváme velké množství lidí, kteří pocházejí z různého prostředí. Jsou mezi nimi nejen lidé zdravotně postižení, ale také lidé finančně zajištění nebo naopak lidé, kteří mají „hluboko do kapsy“. Všichni tito jedinci mají určité zázemí, které je ovlivňuje v jejich chování. Různé aspekty sociálního prostředí dokáží ovlivnit zdravý vývin každého jedince. Tento vliv má za následek, že každý z nás oplývá

určitými schopnostmi a tím je také užitečný pro společnost. Tyto schopnosti nemusejí být přisouzeny každému, proto je každý z nás něčím specifický a individuální. Zamyslíme-li se nad tím hlouběji, tak zjistíme, že každý z nás je v něčím výjimečný a je třeba s touto vlastností umět zacházet.

Je všeobecně známé, že základy osobnosti se formují od dětství. Na samotný vývoj lidského jedince se podílí množství vnitřních a vnějších činitelů, které se navzájem prolínají a působí na sebe. Každý z nás má zděděné nebo vrozené duševní a tělesné schopnosti, vlohy a dispozice, které se v průběhu individuálního vývoje rozvíjejí. Prvním prostředím, se kterým dítě přijde do styku je bezpochyby rodina. [28]

Autor R. Havlík uvádí, že: „rodina je základním činitelem demografického vývoje (rodinný cyklus vázaný na biologické fáze od narození po smrt), sociální struktury (sociální strukturu tvoří spíše síť vztahů rodin než jedinců), ekonomické (rodiny plní ekonomické funkce, jsou hospodařícími domácnostmi) i kulturní (diferenciovaně reprodukuji základní normy, hodnoty, kulturní vzorce společnosti). To podtrhuje, že rodina je nejen skupinou (formou vztahů členů a jejich organizace), ale i institucí (závazným systémem uspořádání a pravidel soužití).“ [29]

Rodina je přirozenou součástí lidstva od nepaměti. Sloužila jako ochranné společenství, proti vnějšímu nebezpečí. Po tisíce let fungovala jako prostředek pro přenos základních materiálních a duchovních hodnot. Rodina je základní jednotkou každé lidské společnosti a jejím úkolem je udržení a zachování lidstva. [30]

V dřívější době byl hlavním představitelem rodiny muž, který materiálně zabezpečoval všechny její členy. Naopak role ženy spočívala ve výchově dětí, udržování rodinné soudržnosti a v neposlední řadě i ve vykonávání domácích prací.

V dnešních rodinách se role muže a ženy mění. Muži se více angažují v rolích určených ženám, jako je např. péče o malé děti, vaření, práce v domácnosti, organizování volného času atd. Trvalý souboj v některých manželstvích je veden hlavně o určení, kdo bude mít v rodině „hlavní slovo“. [31]

Velmi záleží na přístupu rodičů, protože děti své rodiče rády napodobují. Výsledkem vzájemných interakcí členů rodiny při určitém výchovném stylu a kvalitě vztahů je prostředí rodiny. Jedná se o celkovou sociálně psychologickou atmosféru rodiny. Na pozdější sociálně patologické chování mají v rámci rodiny vliv následující skutečnosti:

- struktura rodiny – je důležitá, protože v dnešní době se nesetkáváme pouze s úplnou rodinou, ale čím dál častěji i s rodinou neúplnou. Ta je zpravidla

složena z dětí a partnera, otce nebo matky, který ovdověl, rozvedl se, anebo nikdy neuzavřel manželství. Rizikovým faktorem je nestabilita rodiny, ale i trauma z rozpadu rodiny – ovdovění, rozchod či rozvod. S rozvodovostí souvisí i další zajímavý fenomén a to pokud si oba partneři přivedou děti z předchozího vztahu. Takto „nově“ vzniklá rodina může po určité době zaznamenat trhliny, protože tyto spletené vztahy mohou být obecně náročné pro všechny členy této rodiny,

- společenské postavení rodiny – tím máme na mysli materiální a finanční zajištění rodiny, vzdělání a kulturní úroveň rodiny, dále pak moc a prestiž, kterou rodina disponuje,
- věk a osobní charakteristiky rodiny – k determinantám výchovně problémového chování patří morální a charakterové vlastnosti, intelekt a zdraví. Nejen charakteristika rodičů, ale i sourozenců a jiných členů rodiny může mít vliv na vznik a udržování výchovně problémového chování,
- kvalita manželského vztahu – dobrý manželský vztah je zpravidla důležitější, jak vztah mezi rodičem a dítětem. Zde se nabízí otázka proč tomu tak má být. Odpověď je značně jednoduchá, neboť matka, která podporuje autoritu otce, z něj v očích dětí vytváří kompetentnější osobu. Manžel, který miluje svoji manželku, přispívá k její vyrovnanosti a spokojenosti, čímž dochází k mateřské kompetentnosti. Samotná kvalita manželského vztahu výrazně ovlivňuje atmosféru v rodině,
- vztahy mezi členy rodiny, rodičovská láska – rodič může projevat svoji lásku tím, že dítěti věnuje pozornost, má o něj zájem, přiměřeně ho kontroluje. Negativní důsledky má tzv. „opičí láska“, kdy si rodič uspokojuje vlastní potřeby v neprospěch dítěte, nebo tzv. „krkavčí láska“ rodičů, kteří dítě zanedbávají, nemají o něj zájem, omezují ho nebo ho v nejhorším případě nenávidí a vidí v něm příčinu svých problémů. Sebelepší rady či poučení nemusí mít vždy vliv na harmonický vztah v rodině. K tomu, aby byla rodina šťastná, musí zejména přispívat členové rodiny.

Výchova dětí má velký vliv na dnešní mládež a je třeba, aby byl ze strany rodičů dodržován ucelený systém výchovy. [32]

O dodržování uceleného systému výchovy nemluvíme pouze v případě úplné rodiny, ale především v případě neúplné rodiny. Zejména pokud dochází ke střídavé péči mezi rodiči. Zde zpravidla dochází k větší benevolentnosti ve výchově, kdy se

každý z rodičů snaží vynahradiť dítěti čas, který s ním nestrávil. Proto mu kupují drahé hračky, elektroniku či oblečení. Na druhou stranu, snaží-li se být alespoň jeden z rodičů striktní v dodržování požadavků na svého potomka, může narazit na nesouhlas svého protějšku, který je spíše zastáncem volnější výchovy, což může do budoucna u dítěte vzbudit dojem, nedodržovat normy, které jsou obecně závazné pro všechny členy naší společnosti. Lépe řečeno, projde-li mi „rozpuštělé“ chování u rodičů, proč by mi neprošlo ve společnosti. Bohužel si někteří jedinci uvědomí svoji chybu pozdě a musí za ni platit.

Za další faktor, který bezpochyby ovlivňuje děti a mládež je škola. Každá společenská změna se různým způsobem týká školy a často se říká, že je zrcadlem společnosti. Aby škola fungovala, potřebuje podporu společnosti. Moderní společnost pověřuje školu tím, aby zajistila a předávala vědomosti, poznatky, zkušenosti užitečné pro život. Škola má několik funkcí, mezi které patří:

- výchovná funkce – přenáší kulturní vzorce chování a hodnoty z jedné generace na druhou, výchovné procesy se vztahují k formování vlastností, vůle, citu, charakteru, tedy k těm osobnostním vlastnostem, které se projevují v chování,
- vzdělávací funkce – realizuje se prostřednictvím procesů, v průběhu nichž si lidé osvojují obsah kultury (jazyk, umění, vědu), vzdělání vytváří z člověka kultivovanou bytost, která určité věci ví, rozumí a chápe je,
- socializační funkce – zprostředkovává sociální normy společnosti, projevuje se v samotném začleňování mládeže do společnosti, omezuje a utváří potřeby a přání jedinců v souladu se společenskými hodnotami,
- kvalifikační funkce – zajišťuje schopnosti a poznatky potřebné pro zvládnutí života, má připravit jedince do života, do práce a společnosti, má mu poskytnout odbornou kvalifikaci, základní kulturní techniky, čtení, počítání a psaní,
- integrační funkce – spočívá v podpoře postojů a zručnosti, které umožňují sociální kontakt a komunikaci nejen uvnitř školského zařízení, ale také ve společnosti. Tato funkce zajišťuje, aby se děti naučily respektovat odlišnost a individualitu různých lidí, učit se chápat druhé, navazovat s jinými vztahy a umět s nimi komunikovat. [33]

Předchozí úvahy o škole a jejím socializačním působení vycházely především z toho, jak by to mělo být. Na druhou stranu se dítě může stát terčem agresivního

chování jak ze strany dospělých tak i dětí. Agresivita ze strany vrstevníků je závislá na skladbě sociální skupiny ve třídě a do určité míry ji ovlivňuje i učitel.

V některých případech se skupina soustředí na jedno až dvě děti, které se pak stávají terčem posměchu. Zpravidla se může jednat o děti, které jsou ze „slabší“ rodiny a neumějí se proti těmto útokům bránit. Specifickou formou agrese je šikanování. To, že se dnes objevují projevy šikany už na základní škole, je nutné považovat za varující posun v obecných normách naší společnosti. Za šikanování je považována systematická agrese, která se opakuje a dopouští se jí jednotlivec či skupina vůči jinému člověku nebo skupině. Podstatný zůstává fakt, že nejde o střetnutí rovnocenných partnerů v konfliktu, ale že je obětí šikanování vůči agresorovi takřka bezbranná. Může se jednat o fyzické, psychické či verbální násilí. Se šikanováním se častěji setkáváme u chlapců, jak u dívek. [34]

Velký vliv na chování mají určitě masmédia, která uzavírají tuto podkapitulu, věnující se faktorům ovlivňující sociálně patologické chování.

Tam, kde při komunikaci využíváme sdělovací prostředky, hovoříme o tzv. hromadné komunikaci. Obsah sdělení v případě masmédií představuje velmi širokou mozaiku informací, která má nejrůznější zaměření a povahu. [35]

Děti a mládež nejvíce ovlivňuje televize a internet. Televize přináší řadu akčních filmů, které ovlivňují chování dětí a to je čím dál více agresivnější. Dětem je předkládán nereálný svět, ve kterém je všechno možné a na základě této předlohy se jedinci chovají i v „normálním“ životě. Internet je na jedné straně dobrým zdrojem a pomocník v životě dětí, neboť se z jednoho místa dostanou k velkému množství informací. Na druhou stranu je nadměrné využívání internetu škodlivé, neboť jedinci zde tráví většinu svého volného času a může mít negativní vliv na jejich zdraví. Dalším negativem při používání internetu může být skutečnost, že si děti neuvědomují rizika spojená s jeho používáním. V horším případě jim hrozí ztráta identity, větší dostupnost pro zloděje či pedofily. Různé seznamovací portály jako je Facebook, Badoo, apod. je třeba používat s respektem a opatrností, protože nikdy nevíme, kdy se nám toto užívání může stát osudné.

Teorie patologické interpersonální komunikace má podstatný vliv na vznik sociálně patologického chování. Legitimita teorie patologické interpersonální komunikace je podložena třemi systémově podmíněnými faktory. První z nich zahrnuje dlouhodobou, patologickou interpersonální komunikaci (ve smyslu neuspokojení primární komunikační potřeby dítěte), která má dlouhodobý charakter. Počátky této

komunikace lze diagnostikovat do 3 let věku dítěte, kdy dochází ke vzniku zárodku komunikačního deficitu. Komunikační deficit se prohlubuje s přibývajícím věkem, kdy v pubertálním a adolescentním věku dochází k inklinaci k sociálně patologickým projevům. Dítě či mladistvý vzhledem ke své neuspokojené potřebě se odvrací od rodiny a přejímá normy jiné primární skupiny, v tomto případě vrstevnické skupiny. Chce-li se do této skupiny integrovat, musí přijmout hodnoty a normy této skupiny i když jsou často v rozporu se společenskými normami, např. vykrádání aut, experimentování s alkoholem, narkotiky, extremistické názory, apod. Čím déle bude dítě fixované ke členům rodiny (nemusí se jednat pouze o sourozence či rodiče), tím déle bude odolnější proti těmto vlivům patologických subkultur.

Druhým faktorem je nenalezení adekvátní identity. Nenalezení identity úzce souvisí s komunikačním deficitem. Dítě v podmínkách dnešní agresivně orientované postmoderní společnosti nemá možnost najít svoji vlastní identitu, sociální roli, sociální status. Dítě, které nemá ukotvenou vlastní identitu, spatřuje socializační vzory v masmédiích. Komunikačním paradigmatem je v tomto případě síla, násilí, non-realismus. Hrdinové akčních filmů jsou jedni z nejlepších a nejschopnějších. Prezentované vzory a modely jedinci přebírají a aplikují je do podmínek svého reálného života. Díky tomu všemu se setkáváme se šikanou, s vykrádáním aut či s experimentováním s drogami.

Třetím, nejširším komplexem, je systém sociálně patologických vlivů nejrůznější kvality. Sem můžeme zařadit nedostatek volnočasových aktivit, vliv masmédií, životní styl – nonkonformismus. Fenomén přidružené patologie je jen živou půdou pro rozvoj jakékoli formy sociálně patologického chování, na které klíčí dva základní problémy (komunikace a identita). [36]

2. ŽIVOT V POSTMODERNÍ SPOLEČNOSTI

Člověk je tvor, který je svým způsobem výjimečný. Do vínku mu byly dány takové schopnosti a možnosti, které mu umožňují přežít a vůbec existovat ve společnosti. I člověk prošel za dobu své existence určitým vývojem a právě v průběhu tohoto vývoje byl ovlivněn událostmi, které si mnohdy sám způsobil. Přelom nastal především v době osvícenství (17. – 18. stol.) a poté díky průmyslové revoluci (19. stol.). Podíváme-li se na tento přelom s odstupem času, tak zjistíme, že člověk byl do té doby přirozenou součástí přírody a až po tomto zlomu se z ní pomalu, ale jistě začal vyčleňovat. Velký podíl na tom nese právě průmyslová revoluce, protože na jejím základě se z člověka stal „správce naší Země“, což se v mnoha případech potvrdilo spíše jako negativní. A nemáme na mysli pouze samotnou péči, ale spíše důsledky 1. a 2. světové války, neštěstí elektrárny Černobyl na Ukrajině atd. Pravdou zůstává, že místo abychom se spokojili se současným standardem, snažíme se jít stále dál, aniž bychom věděli, čeho chceme dosáhnout. Tímto svým jednáním však na sebe klademe čím dál větší nároky, které ne vždy dokážeme zvládnout.

Jak uvádí Zygmunt Bauman, my všichni dnes ve větší či menší míře pocítujeme, že se světem, v němž žijeme, je něco v nepořádku, že je plný rizik, nejistot a různých nebezpečí. Skutečnost uvědomění si stavu věcí však zatím nezaručuje silnou reakci blahobytné společnosti. [37]

2.1. Specifika životního stylu

Každý z nás si pod slovním spojením životní styl může představit něco jiného. Pro větší přiblížení můžeme říci, že se obecně jedná o způsob, kterým lidé žijí – tedy jak bydlí, stravují se, chovají se v různých situacích, vzdělávají se, baví se, pracují, vzájemně komunikují, cestují atd. Životní styl je kategorií neobyčejně složitou, širokou a mnohadimenzionální. [38]

Subjektem životního stylu je jedinec, skupina nebo společnost. Životní styl se odehrává v určité dimenzi času. Ta může mít charakter pracovního či volného času. Každý život spadá do určitého prostoru či prostředí. Může se jednat jak o venkov, tak město. Se životním stylem také souvisí určité regulativy, kam patří kultura, morálka,

potřeby, hodnoty a ideje. V neposlední řadě nesmíme opomenout i ekonomické podmínky života, které souvisí s životní úrovní a také kvalitou života, která je spojena s hodnotami člověka. [39]

Životní styl každého z nás je jiný, respektive má své specifické základy, které jsou ovlivněny mnoha faktory. Jedním z nich je bezesporu práce, která nám přináší nejen pozitiva, ale také negativa. K těm pozitivním vlastnostem patří seberealizace, rozvoj komunikačních dovedností, možnost být v kontaktu s jinými osobami, ale také výsledky, které naše práce zpravidla přináší. Ovšem hlavním pozitivem pro většinu z nás je finanční ohodnocení. Za peníze si člověk koupí další „doplňky“, které se váží k jeho životu a vůbec k jeho existenci. S narůstajícími možnostmi většina z nás kupuje mnohdy do domácnosti i zbytečnosti, bez kterých by se bez jakýchkoliv ztrát klidně obešla. Dalo by se říci, že konzumnost mnohdy vítězí nad zdravý rozum. Určitě se již každý z nás setkal s rodinami, které o víkendu raději tráví čas s dětmi v nákupních centrech, místo aby jej trávili na hřištích nebo na nějakém výletu. Dítě pak takto strávený čas bere za normální a běžný a přenáší si tyto zvyklosti i do svého dalšího života, protože mu na tom nepřípadne nic divného.

Za negativní vlastnost práce lze považovat vysoké pracovní nasazení, které v dnešní době není ničím výjimečným. Zatímco dříve naši rodiče chodili brzy ráno do práce a v ne příliš pozdních odpoledních hodinách byli z práce doma, dnešní generace se z práce vrací v podvečer, ne-li večer. Pokud je jedinec bez dětí, tuto skutečnost si příliš neuvědomuje. Ovšem v okamžiku, když už je rodičem, snaží se tuto skutečnost svým dětem kompenzovat. Většinou se jedná o nákup drahé elektroniky, oblečení nebo hraček. Do jaké míry toto „rozumné řešení“ nahrazuje pozornost a lásku rodiče nechám na individuálním posouzení každého z nás. Některým z nás díky pracovnímu vytížení nezbyvá příliš mnoho volného času. A pokud si nějaký vyšetříme, tak ho chceme většinou strávit se svojí rodinou nebo blízkými. Každý z nás by si měl najít za celý den, alespoň chvíli sám na sebe, protože naše mysl a tělo potřebuje po celodenním pracovním maratónu odpočinek. Protože pokud člověk nevěnuje větší pozornost prvním signálům, které naše tělo vysílá, tak později se může vše zkomplikovat a v tom nejhorším případě může nadměrně pracovně vytížený člověk i zkolabovat.

Životní styl jedince je ovlivněn životem na vesnici nebo ve městě. Žije-li totiž člověk na venkově, snaží se udržovat vztahy nejen s rodinou, ale také se sousedy a má tendenci být s nimi v neustálém kontaktu. Navíc se zde všichni znají, důvěřují si a pomáhají si vzájemně. V posledních pár letech můžeme pozorovat, že je snaha

obnovit tradice a zvyky našich předků. Tato snaha určitě není na škodu a to obzvláště pro mladou generaci, která se tímto způsobem učí poznávat zvyky a tradice, které se k průběhu celého roku váží. Do určité míry tím dochází i k částečnému zamezení páchání trestné činnosti, která má sice snahu se zvyšovat, ale na druhou stranu učíme-li naše potomstvo něčemu se věnovat, tak tím vlastně smysluplně organizujeme jejich volný čas a předcházíme tak těmto negativním jevům. Ve městě může být situace úplně jiná. Většina lidí se příliš nezná, tzn. i případná výpomoc nebo důvěra v druhého člověka je slabší. S tím také souvisí zvýšená kriminalita, protože nezná-li pachatel příliš dobře oběť, nečiní mu žádné potíže způsobit jí škodu. Na druhou stranu i ve městě je určité kulturní vyžití, které člověka vychovává a učí ho novým věcem.

Jak už jsme uvedli, tak nás bezesporu ovlivňují lidé, se kterými se běžně setkáváme. Dochází tak k vytváření hodnot, kterými jsme zastánci či odpůrci. Stranou nemůže zůstat ani morálka, protože ta se vlivem stále vyššího počtu sociálně patologických jevů pomalu vytrácí.

Charakteristické rysy současnosti můžeme nalézt v následujících bodech:

- nárůst informací neboli informační exploze,
- komercializace – stav, kdy lze téměř všechno koupit a prodat,
- narůstající anonymita,
- změna dominant životního stylu,
- sociální napětí životního stylu,
- globalizace,
- změny v chápání času a prostoru,
- rozvoj virtuální reality, touhy po počítačích a nových mediích. [40]

Zamyslíme-li se nad dnešním životním stylem, tak má své negativní i pozitivní stránky. Na každém z nás je, abychom svůj životní styl udrželi, nebo se ho snažili upravit podle svých představ tak, abychom touto úpravou nepoškodili nejen sebe, ale rovněž i své okolí, ve kterém se nacházíme a které nás nějakým způsobem také ovlivňuje.

2.2. Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je bezesporu chápána jako sociální problém současné společnosti a je jí věnována nemalá pozornost. Jde o fenomén, který značnou měrou poznamenal

naši ekonomiku na počátcích třetího tisíciletí. V dřívější době za dob komunismu existovala pracovní povinnost a to znamenalo, že každý jedinec musel hledat práci a poté i pracovat. Osoby, které se soustavně vyhýbaly práci, tak byly považovány za příživníky společnosti a potrestány uvězněním. V současné době je tomu zcela jinak, pokud osoba dlouhou dobu nepracuje, tak její společnost netrestá.

V Listině základních práv a svobod, tzn. v zákoně č. 2/1993 Sb., v hlavě čtvrté a v článku 26 se píše, že každý jedinec má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu. To znamená, že si může svobodně zvolit zaměstnání za uspokojivých pracovních podmínek a za přiměřenou odměnu. Dále je v listině rozebráno, že pokud občan nemůže bez své viny získat prostředky pro své životní potřeby prací, tak vypomůže stát hmotnou podporou. [41]

Práce je cílevědomá lidská činnost, která vede k uspokojení základních lidských potřeb každého z nás. Většina z nás vnímá práci jako osobně důležitou, neboť práce nám zprostředkovává určité postavení ve společnosti, nezávislost, zajištění rodiny či prostor pro zájmovou činnost. V zaměstnání se zpravidla setkáváme s jinými lidmi, např. s nadřízenými, podřízenými, kolegy či zákazníky, což naplňuje potřebu sociálního kontaktu. [42]

„V kontextu životní dráhy člověka určuje práce začátek a konec ekonomické aktivity, socializačním směřováním předznamenává plané hodnoty a podílí se na vytváření psychické pohody, životního sebeuspokojení, sebedůvěry, úzkosti, deprese, kvality života či pracovních hodnot.“ [43]

Obecně platí, že za nezaměstnaného lze považovat osobu produktivního věku, která je schopna a ochotna pracovat, ale i přes aktivní snahu nemůže najít nalézt placené místo. Dnešní doba je taková, že celá řada nezaměstnaných se snaží aktivně hledat práci, ale nedaří se jí to z důvodu nerovnováhy nabídky a poptávky na pracovním trhu, nedostatečného vzdělání, „nulové“ praxe absolventů škol, apod. Na druhou stranu si otevřeně musíme přiznat, že jsou mezi námi tací, kteří pracovat nechtějí. Proto je nezbytné rozeznávat dobrovolnou nezaměstnanost od nedobrovolné. Pokud jedinec nechce, tak i přes pomoc a snahu jiných lidí práci nenajde.

Reakce na ztrátu zaměstnání se mohou u každého z nás značně lišit, neboť s touto nepříznivou životní situací se smiřujeme s různou intenzitou. U některých jedinců se projeví rezignace, psychická deprivace či psychický šok. V tom lepším případě může zmotivovat jedince k hledání nového zaměstnání. Pokud jedinec dlouhodobě nenachází uplatnění na trhu práce může tato skutečnost přispívat k jeho psychické labilitě, apatii či

depresím. Do budoucna to může znamenat, že se u jedince projeví menší spokojenost i v nově nalezeném zaměstnání. [44]

Je-li člověk dlouhou dobu bez práce, ztrácí všeobecný přehled a i jeho finanční možnosti se postupně zužují. Tento předpoklad může vést k páchání přestupků v podobě drobných krádeží, atd.

2.3. Bezdomovectví

Problém bezdomovectví je vnímán jako negativní společenský jev. Termínem bezdomovec je označována osoba, která je bez domova a která není schopna svou nelehkou životní situaci bez pomoci druhých řešit. V předchozím bodě jsme se zmínili o nezaměstnanosti, jako sociálním problému současné společnosti. Otevřeně si můžeme říci, že bezdomovectví může být považováno jako důsledek nezaměstnanosti. [45]

“Bezdomovci jsou vnímáni jako „problém“ hlavně ve velkých městech, protože reprezentují „chudobu“ uvnitř „bohatství“, což je vnímáno jako krajně nežádoucí. Mezi objektivní, nebo strukturální příčiny bezdomovectví řadíme nezaměstnanost, nebo nezaměstnatelnost, nekonkurenceschopnost na trhu práce, absenci finančně dostupného bydlení. Subjektivními, vnitřními příčinami bezdomovectví pak mohou být např. domácí násilí, psychiatrická diagnóza (často alkoholismus, toxikomanie, maniodepresivita, schizofrenie), nebo porucha chování (emoční labilita).“ [46]

V praxi se můžeme setkat se dvěma skupinami lidí bez domova. Do první skupiny lze zařadit jedince, kteří se stali bezdomovci ne z vlastního zavinění, jedná se o nechtěné mnohdy tragické životní okolnosti těchto osob. Např. ztráta zaměstnání, bydlení, rozpad rodiny, zadluženost, nízká životní úroveň, rozvod, ztráta partnera, propuštění z výkonu trestu, stáří, apod.

Na druhou stranu jsou mezi námi tací, kteří jsou bezdomovci na základě vlastního rozhodnutí. Jde o jedince, kteří záměrně nechtějí pracovat, nehodlají respektovat nastavené pravidla dané společností, nemají sociální kontakt či rezignovali na svůj život takovým způsobem, že nechtějí přijat pomocnou ruku od jiných osob a institucí. Zcela opačným příkladem jsou bezdomovci, kteří parazitují na štědrosti druhých lidí, kdy veškeré peníze, které získají buďto žebráním či od institucí, tak bez rozmyslu a nehospodárně utratí za alkohol a cigarety, výherní automaty, apod. [47]

Z vlastní praxe mohu potvrdit, že velká část bezdomovců má ve svém životě kriminální minulost. Patologického jednání se dopouštějí spíše z nouze či z důvodu podnapilosti. Nejčastějšími přestupky u těchto osob jsou zpravidla drobné krádeže, pití alkoholu na veřejnosti, rušení nočního klidu, znečišťování veřejného prostranství či fyzické napadání, apod. Za odstrašující považuji skutečnost, že mezi „bloudícími“ bezdomovci se čím dál častěji vyskytují mladí lidé, kteří hledají svobodu, nezávislost, která by jim umožnila svobodné rozhodování o jejich vlastním osudu.

3. KLASIFIKACE PŘESTUPKŮ

Tato v pořadí již třetí kapitola bude zaměřena na problematiku přestupků a přestupkového řízení. Nejprve budou vysvětleny základní pojmy, které jsou nezbytné pro další pochopení textu.

V roce 1990 byl kompletně rekodifikován zákon č. 200/1990, tedy zákon o přestupcích, který je základním pramenem přestupkového práva.

Je nezbytné si říci, že kromě zvláštních zákonů a již zmíněného zákona o přestupcích se do oblasti přestupků prolíná i správní řád. To znamená, že přestupkové právo je subsystémem práva správního. Na vysvětlenou je nutné zmínit, že samotný zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích neobsahuje komplexní úpravu problematiky přestupků, ale jeho procesní úpravu podpůrně řeší správní řád zákon č. 500/2004 Sb., který nabyl účinnosti dne 1.1. 2006.

3.1. Vymezení základních pojmů

Na začátek si vysvětlíme samotný pojem přestupku. V zákoně o přestupcích v paragrafu 2, odstavci 1 se píše, že: „*přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto zákoně nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.*“ [48]

Ze samotné citace si můžeme odvodit, že přestupek je méně závažné protiprávní jednání, které je pro společnost škodlivé. Pokud není v zákoně či jiném právním předpisu výslovně stanoveno, že jde o přestupek, tak jednání nelze za přestupek považovat. Na rozdíl od trestného činu je méně závažným jednáním.

Obecně lze přestupky rozdělit do čtyř základních skupin, které nalezneme ve zvláštní části přestupkového zákona. Jde tedy o:

- přestupky proti pořádku ve veřejné správě - jedná se o přestupky, které se vyskytují na různých úsecích státní správy, jako např. na úseku školství, kultury, zdravotnictví, apod.,
- přestupky proti veřejnému pořádku - zde jsou zahrnuty přestupky, které narušují veřejný pořádek, jako např. rušení nočního klidu,

znečištění veřejného prostranství, ale také případy neuposlechnutí výzvy veřejného činitele,

- přestupky proti občanskému soužití - tady lze zařadit přestupky, které poškozují občany morálně, jde o různé urážky, dále pak napadení, jak verbální, tak fyzické a s tím spojené drobné ublížení na zdraví, apod.,
- přestupky proti majetku - jde o různé druhy poškození majetku, drobné krádeže, prisvojení si věci nálezem, apod. [49]

U přestupků rozlišujeme dva druhy znaků a to v prvním případě znaky materiální a ve druhém případě znaky formální. Materiální znak zkoumá společenskou škodlivost, která spočívá v porušení nebo ohrožení společenského zájmu. Formální znak obsahuje obecné a typové znaky, kdy do obecných znaků lze zařadit věk, přičetnost a protiprávnost. Zato typové znaky obsahují jednotlivé skutkové podstaty přestupku. Je nutné si vysvětlit, že skutkové podstaty nám slouží k právní kvalifikaci skutku. Znaky jednotlivých skutkových podstat najdeme ve zvláštní části přestupkového zákona.

V zákoně o přestupcích jsou dále definovány okolnosti, které vylučují protiprávnost. Jedná se tedy o jednání v nutné obraně, krajní nouzi a jednání na příkaz. Všem těmto okolnostem je společné to, že jim schází protiprávnost a rovněž i škodlivost činu pro společnost. To znamená, že i když se svým jednáním dopustím přestupku, tak za splnění zákonem stanovených podmínek, nelze vyvozovat odpovědnost za přestupek. [50]

K odpovědnosti za přestupek postačí nedbalost, pokud zákon výslovně nestanoví, že je třeba úmyslného zavinění. To znamená, že: „*k úmyslnému spáchání přestupku dochází tehdy, jestliže osoba chtěla porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem nebo zájmy chráněné jinými právními předpisy, když věděla, že svým jednáním může chráněné zájmy porušit nebo ohrozit a pro případ, že je ohrozí či poruší, s tím byla srozuměna. K nedbalostnímu spáchání přestupku dochází tehdy, jestliže pachatel věděl, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem nebo jinými právními předpisy, ale bez přiměřených důvodů spoléhal na to, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí. Dále jde o případ, kdy osoba nevěděla, že svým jednáním může způsobit ohrožení nebo porušení zájmů chráněných zákonem nebo jiným právním předpisem, ačkoliv s přihlédnutím k okolnostem a osobním poměrům to mohla a měla vědět.*” [51]

Je nezbytné si říci, že každý jedinec odpovídá za své protiprávní jednání samostatně. Jestliže se blíže podíváme na osobu pachatele, tak za přešupek je odpovědná ta osoba, která v době spáchání skutku dovršila patnáctý rok svého věku, tedy má způsobilost k právní odpovědnosti. U této osoby lze uplatnit postih. Když se zamyslíme nad věkem pachatele, tak dojdeme k závěru, že osoba, která dovršila 15-ti let věku je tedy odpovědná. Z hlediska právní terminologie se osoba starší 15-ti let věku a mladší 18-ti roků svého věku nazývá osobou mladistvou. Naše společnost těmto osobám věnuje zvláštní péči.

Jestliže se přešupku dopustí osoba mladší 15-ti let, nelze uplatnit postih za přešupek a tato osoba není za své jednání odpovědná, tzn. nemá způsobilost k právní odpovědnosti. Je pravdou, že asi většině z nás, po přečtení výše uvedené věty proběhne hlavou, že osoby mladší 15-ti let si tedy mohou dělat, co chtějí, aniž by byly za své protiprávní jednání jakkoliv potrestány. Samozřejmě tomu tak není, pokud se osoby mladší 15-ti let dopustí přešupkového jednání, tak se osobám naplno věnuje orgán sociálně právní ochrany dětí, který se snaží působit v rámci prevence, aby k takovým jednáním více nedocházelo. Způsobí-li nezletilý škodu, odpovědnost přechází na zákonného zástupce.

S odpovědností za přešupek úzce souvisí i přičetnost. To znamená, že za přešupek není odpovědná ta osoba, která v době jeho spáchání nemohla rozpoznat, že jde o porušení, nebo ohrožení zájmu chráněného zákonem, nebo nemohla ovládat své jednání. Jde o jednání související s duševní poruchou osoby. Odpovědnosti za přešupek se však nezbavuje ta osoba, která se do stavu nepřičetnosti přivedla úmyslně či z nedbalosti a to požitím alkoholu nebo jiné návykové látky. V takových případech je osoba plně odpovědná. [52]

Vedle výše uvedeného výčtu přešupců existuje ještě zvláštní skupina osob, jejichž jednání, má-li znaky přešupku, nelze jako přešupek projednat, pokud zákon nestanoví jinak. Jde o osoby požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva. Zvláštnostmi se vyznačuje řízení při projednání přešupku, kterých se dopustili poslanci či senátoři, a to v případech, kdy nepožádají o projednání přešupku v disciplinárním řízení.

3.2. Postup při zjištění přestupkového jednání

Přestupky se projednávají v řízení o přestupcích, které je zvláštním druhem správního řízení. Jak už bylo na úvod této kapitoly zmíněno, tak v rámci přestupkového řízení se podpůrně využívá správního řádu. To znamená, že v řízení o přestupcích se přednostně postupuje podle ustanovení zákona o přestupcích. Jestliže tento zákon neupravuje některou oblast, tak se subsidiárně využije správního řádu.

Obecně platí, že přestupky se projednávají z úřední povinnosti, pokud se nejedná o návrhový přestupek. Podkladem pro zahájení řízení o přestupku může být oznámení od státního orgánu, orgánu policie či obce, ale také oznámení od občana či právnické osoby. Další možností může být postoupení věci ze strany orgánu činného v trestním řízení. I samotný správní orgán může vlastní činností odhalit přestupkové jednání osob, takže na základě zjištěných skutečností zahájí přestupkové řízení. [53]

Jakmile správní orgán obdrží oznámení či spisový materiál od uvedených institucí, tak bezodkladně zahájí řízení o přestupku a to nejpozději však do 60-ti dnů. Výjimkou je návrhový přestupek, který spočívá v tom, že postižená osoba musí podat návrh na projednání přestupku u příslušného správního orgánu do tří měsíců ode dne, kdy se navrhovatel dozvěděl o přestupku nebo o postoupení věci orgánem činným v trestním řízení. V praxi to znamená, že pokud v této lhůtě není podán návrh, tak nelze věc projednat a věc se dle zákona odloží. Do návrhových přestupků patří mimo jiné přestupky urážky na cti, kdy uražený na cti musí podat návrh vždy. U přestupků proti občanskému soužití a majetku pouze v případech, kdy jsou spáchány mezi osobami blízkými. To znamená, že v této situaci by příkladem mohlo být, jestliže dítě odcizí nějakou věc svému rodiči, tak záleží pouze na rodiči, zdali podá návrh na projednání příslušnému správnímu orgánu či nikoliv.

Všechny ostatní přestupky se projednávají z úřední povinnosti, to znamená bez návrhu. [54]

Správní orgán je oprávněn ještě předtím, než zahájí řízení, danou věc odložit. V zákoně o přestupcích v § 66 je přesně uvedeno, za jakých okolností může správní orgán věc odložit. Jde o případy, kdy osoba podezřelá z přestupku zemřela ještě předtím, než bylo zahájeno řízení. Také pokud v době spáchání přestupku nedovršila 15-tý rok svého věku nebo trpěla duševní poruchou. V takovém případě je věc odložena, neboť osoba nezletilá či s duševní poruchou nemá způsobilost k právní

odpovědnosti. Dalším z několika případů odložení věci může být také skutečnost, že osoba přestupce požívá výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva. Nebo pokud správní orgán do šedesáti dnů ode dne oznámení nezjistí skutečnosti odůvodňující zahájení řízení proti určité osobě. [55]

Pokud správní orgán danou věc neodloží či nepostoupí příslušnému orgánu, tak zahájí řízení o přestupku a začne věc projednávat. U méně závažných přestupků (např. znečištění veřejného prostranství, rušení nočního klidu, apod.) správní orgán neprovádí zdlouhavé šetření, ale danou věc řeší v tzv. příkazním řízení. V příkazním řízení vydá rozhodnutí neboli příkaz, na základě zjištěných skutečností ze spisového materiálu, kde není pochybnosti o osobě přestupce a spáchaném přestupku. Proti vydanému příkazu lze podat opravný prostředek tedy odpor, čímž se příkaz ruší a správní orgán pokračuje nadále ve správním řízení. [56]

V případech, kde jde o závažnější přestupky (např. fyzické napadení, alkohol za volantem, apod.) správní orgán nařídí ústní jednání a ve věci provádí dokazování. Délka řízení se v takových případech odvíjí podle složitosti dokazování. To znamená, že správní orgán může nařizovat opakovaná ústní jednání, vyčkávat na znalecké posudky, atd. Ale také se doba pro ukončení řízení může protáhnout z důvodu opakovaných výzev k dostavení se k jednání ze strany svědků či obviněného z přestupku. [57]

Jakmile správní orgán zajistí veškeré podklady, na základě kterých může rozhodnout, tak vydá tzv. rozhodnutí, kterým uzná přestupce vinným. Ve vydaném rozhodnutí správní orgán stanoví přestupci za své protiprávní jednání sankci či ochranné opatření.

3.3. Sankce a ochranná opatření

Jde o právní následek za spáchaný přestupek. Sankcím a ochranným opatřením se blíže věnuje § 11 – 18 již zmíněného zákona o přestupcích.

Položíme-li si otázku, co je to sankce, tak se v řadě publikací píše, že sankce je opatření státního donucení, které ukládají příslušné správní orgán za přestupek, kterého se dopustí jeho pachatel. Sankci lze uložit buďto samostatně nebo v kombinaci s jinou sankcí. Od uložení sankce lze upustit a to za předpokladu, že k nápravě jeho pachatele postačí samotné projednání přestupku. Při určení druhu sankce a její následné výměry se přihlíží v první řadě k závažnosti samotného přestupku, zejména pak ke způsobu jeho

spáchání a samozřejmě i k jeho následkům. Dále pak se přihlíží i k okolnostem, za nichž byl skutek spáchán, k pohnutkám pachatele, k míře zavinění a v neposlední řadě i k osobě pachatele a jeho případným jiným předchozím spáchaným přestupkům.

Nyní si uvedeme druhy sankcí, mezi které patří:

- a) napomenutí – je prostředkem morálního a výchovného působení na pachatele. Jde o písemné rozhodnutí správního orgánu, které se ukládá za méně závažné přestupky. Správní orgán může tuto sankci uložit pouze v případech, pokud to zákon dovoluje. Napomenutí nelze uložit současně s pokutou,
- b) pokuta – jde o nejvyužívanější sankci. Výše pokuty je stanovena tak, že zákon stanovuje její horní hranici. To znamená, že pokutu lze uložit do výše 1.000,- Kč, není-li zákonem o přestupcích či jiným zákonem stanovena pokuta vyšší. V případě blokového řízení je možné uložit pokutu do výše 1.000,- Kč, jestliže opakovaně zmiňovaný přestupkový zákon či jiný zákon nedovoluje blokovou pokutu vyšší. V příkazním řízení je možné uložit pokutu do výše 4.000,- Kč. V případě přestupkového jednání mladistvých se horní hranice pokuty snižuje na polovinu, přičemž nesmí být vyšší jak 2.000,- Kč. Jedná-li se o blokové řízení, tak mladistvému nelze uložit pokutu vyšší než 500,- Kč, není-li stanoveno příslušným právním předpisem jinak, [58]
- c) zákaz činnosti – plní spíše preventivní funkci. Tuto sankci lze uložit pouze za přestupky, které jsou uvedeny ve zvláštní části přestupkového zákona či jiného zákona. Zákaz činnosti lze uložit podle závažnosti přestupku nejdéle na dobu dva roky. Je možné, po uplynutí poloviny doby výkonu od této sankce upustit a to za předpokladu, že pachatel přestupku prokázal způsobem svého života, že její další výkon už není nutný. Je nutné mít na paměti, že pokud je tato sankce pachatelem opětovně porušena, lze ji příslušným orgánem překvalifikovat jako přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle ust. § 337 trestního zákoníku (zákon .č. 40/2009 Sb.). Jestliže se jedná se o mladistvého, tak mu lze sankci zákaz činnosti taktéž uložit. Je možné ji uložit nejdéle na jeden rok a to za předpokladu, že výkon této sankce nebrání jeho přípravě na povolání,

- d) propadnutí věci - lze uložit pouze za některé přestupky. Je nutné, aby v případě propadnutí věci samotná věc náležela pachateli. To znamená, že je jejím výlučným vlastníkem. Uložením této sankce vzniká pachateli majetková újma, kdy hlavním účelem této sankce je zamezit možnosti dalšího páčání přestupku, ale i odejmutí prospěchu ze spáchaného přestupku. Je-li přistoupeno na tuto sankci, tak vlastníkem propadlé věci se stává stát. [59]

Do současné doby bylo pojednáno o sankcích, teď je nezbytné věnovat pár řádků i ochranným opatřením. Ochranná opatření se využívají vedle sankce k ochraně společnosti proti opakovanému páčání přestupků tedy tzv. recidivě. Uložená ochranná opatření mají spíše preventivní charakter.

Níže si uvedeme druhy ochranných opatření, kam patří:

- a) omezující opatření – jde o ochranné opatření, které spočívá v zákazu navštěvovat určená veřejně přístupná místa a místnosti, v nichž se podávají alkoholické nápoje, nebo se konají veřejné sportovní, tělovýchovné či kulturní podniky. Lze je uložit pachateli přestupků nejdéle na dobu jednoho roku. Tato místa nesmí pachatel navštěvovat v době, kdy se zde některá z výše uvedených akcí koná. Správní orgán musí přesně určit ve svém rozhodnutí místo, na které se tento zákaz vztahuje. Opatření nelze uložit, pokud by tím pachateli byla znemožněna činnost, kterou zde vykonává v pracovním poměru. To znamená, že např. že nelze zakázat návštěvu restaurace číšníkovi, který zde pracuje,
- b) zabránění věci – použije se v případě, že nebyla uložena sankce propadnutí věci. O zabránění věci je možné rozhodnout za předpokladu, pokud věc náleží pachateli, kterého nelze za daný přestupek stíhat. To znamená, že se jedná o osobu nezletilou, nebo jestliže pachatel zemřel.

Další možností zabránění věci je případ, kdy pachateli přestupku věc nenáleží či nenáleží zcela. V případě nenáležení věci, to znamená, že přestupce není jejím vlastníkem. A v případě nenáležení věci zcela, to znamená, že přestupce je spoluvlastníkem dané věci. Při zabránění věci se vlastníkem věci stává stát. Na závěr je nutné zdůraznit, že věc nelze zabrat, pokud od spáchaného přestupku uplynula doba dva roky. [60]

Z výše uvedeného výčtu sankcí a ochranných opatření si lze vyvodit závěr, že pro takto postiženou osobu může mít udělená sankce či ochranné opatření zcela

odlišný následek. Na příkladu si lze znázornit, že naprosto stejná sankce může mít pro různé osoby různý citelný následek. Markantním příkladem je peněžitá pokuta stejné výše pro odlišné majetkové osoby. Nebo uložení omezujícího opatření spočívající v zákazu návštěvy fotbalového stadionu pro občasného či naopak horlivého fanouška.

Je důležité, aby se uložená sankce či ochranné opatření nemýjelo účinkem. Proto je žádoucí, aby při ukládání sankce či ochranného opatření, působila tato „metoda“ výchovně a zároveň jako výstraha v případě, že by se pachatel v budoucnu rozhodl opětovně porušit právní normu.

4. VÝZKUM

Čtvrtá kapitola je praktickou částí bakalářské práce a je zaměřena na zpracování kvantitativního výzkumu metodou obsahové analýzy jsme získali údaje, které jsou graficky znázorněny. Výzkumná část bakalářské práce je orientována na přestupkové jednání osob, které je evidováno ve spisových materiálech na jednom z obvodních oddělení v Brně.

Do výzkumného souboru bylo nahodile vybráno 50 osob, různých věkových kategorií a pohlaví, u kterých bylo zjištěno a následně i evidováno přestupkové jednání, kterého se dopustily v období od 1.1. 2012 do 30.09. 2012 na území města Brna. Ve výzkumné části je pracováno pouze se známými pachateli, neboť právě u těchto osob, lze získat co nejvíce informací nejen o jejich přestupkovém jednání, ale též o nich samotných. Pokud by do výzkumu byly zařazeny i „neznámí pachatelé“, (tzn. spáchané přestupky, kterých se dopustily, doposud neustanovené osoby protiprávního jednání), znamenalo by to jedinou skutečnost a to práci s omezeným množstvím údajů. V takovém případě by bylo zjištěno, jakého přestupku se osoba dopustila, ale potřebné informace k osobě přestupce by nebyly zjištěny. Vzhledem k tomuto faktu je pracováno pouze se známými pachateli, u kterých je zjišťováno několik důležitých ukazatelů, jako je rok narození, pohlaví, rodinný stav, trvalé bydliště, státní příslušnost, ale také spáchaný přestupek a způsob ukončení v rámci policejního orgánu. Veškeré údaje jsou znázorněny do Tabulky č. 1, kterou nalezneme níže. Z uvedené jsou následně vytvořeny jednotlivé grafy. V průběhu zpracovávání údajů byly použity různé typy grafů, např. výšečový, sloupcový či pruhový.

Cílem provedeného výzkumu je nejen zjistit, jaké osoby se nejobvykleji dopouštějí sociálně patologického jednání, tzn. jaká věková skupina, pohlaví, apod., ale také jakých druhů přestupků se tyto osoby nejčastěji dopouštějí a v neposlední řadě i jakým způsobem je jejich protiprávní jednání následně vyřešeno.

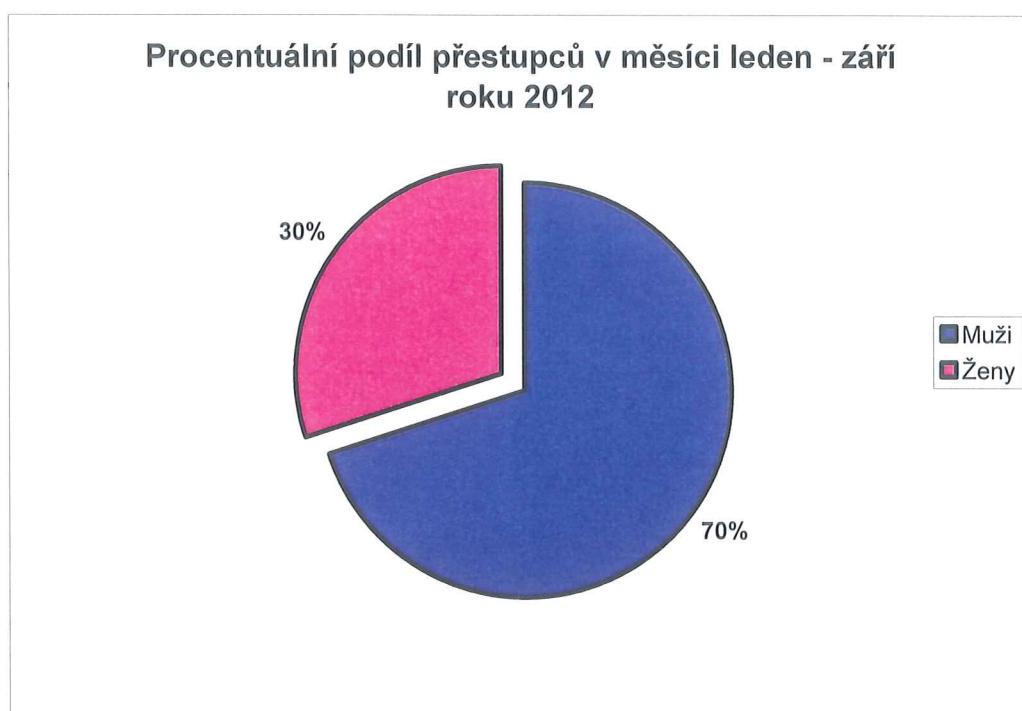
Tabulka č. 1 Přehled přestupkového jednání osob za období od 1.1. 2012 do 30.9. 2012 [61]

	Jméno příjmení	Rok narození	Trvalé bydliště	Stav	Pohlaví	Státní příslušnost	Odpovědnost	Přestupek	Způsob ukončení
1.	D. K.	1995	Brno	svobodná	žena	česká	mladistvá	§ 50/1a)	§ 58/1
2.	M. E.	1992	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 47/1d)	§ 84
3.	J. S.	2001	Havířov	svobodná	žena	česká	nezletilá	§ 50/1a)	§ 58/3b)
4.	R. K.	1982	Koblenz	nezjištěno	muž	německá	zletilý	§ 50/1a)	§ 58/1
5.	D. B.	1993	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 49/1c)	§ 58/1
6.	O. P.	1963	Brno	rozvedený	muž	česká	zletilý	§ 49/1c)	§ 58/1
7.	J. P.	1986	Plzeň	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 30/1a)	§ 58/1
8.	J. P.	1992	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 50/1a)	§ 58/1
9.	A. H.	1997	Brno	svobodná	žena	česká	mladistvá	§ 50/1a)	§ 58/1
10.	S. K.	1992	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 47/1b)	§ 84
11.	A. R.	1980	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 50/1a)	§ 84
12.	M. H.	1964	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 50/1a)	§ 84
13.	K. H.	1950	Brno	vdaná	žena	česká	zletilá	§ 49/1c)	§ 58/1
14.	P. S.	1982	Sepekov	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 50/1a)	§ 58/1
15.	O. K.	1964	Brno	rozvedený	muž	česká	zletilý	§ 49/1c)	§ 58/1
16.	M. H.	1986	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 47/1a)	§ 58/1
17.	J. D.	1935	Brno	ženatý	muž	česká	zletilý	§ 50/1a)	§ 84
18.	K. B.	1980	Brno	ženatý	muž	česká	zletilá	§ 50/1a)	§ 58/1
19.	A. J.	1997	Brno	svobodná	žena	česká	mladistvá	§ 50/1a)	§ 58/1
20.	P. C.	1986	Brno	svobodná	žena	česká	zletilá	§ 50/1a)	§ 58/1
21.	D. M.	1955	Mikulov	rozvedený	muž	česká	zletilý	§ 49/1c)	§ 58/1
22.	M. H.	1985	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 49/1c)	§ 58/1
23.	T. E.	2000	Brno	svobodný	muž	česká	nezletilý	§ 50/1a)	§ 58/3b)
24.	T. P.	2000	Mokrá-Horákov	svobodný	muž	česká	nezletilý	§ 50/1a)	§ 58/3b)

25.	D. J.	1996	Kroměříž	svobodná	žena	česká	mladistvá	§ 50/1a)	§ 58/1
26.	N. V.	1997	Šarátice	svobodná	žena	česká	mladistvá	§ 50/1a)	§ 58/1
27.	J. Č.	1986	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 50/1b)	§ 58/1
28.	R. Č.	1992	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 50/1b)	§ 58/1
29.	Z. G.	1992	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 50/1b)	§ 58/1
30.	Z. H.	1989	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 50/1b)	§ 58/1
31.	T. K.	1972	Adamov	ženatý	muž	česká	zletilý	§ 49/1c)	§ 58/1
32.	D. L.	1999	Brno	svobodná	žena	česká	nezletilá	§ 50/1a)	§ 58/3b)
33.	K. B.	1998	Brno	svobodná	žena	česká	nezletilá	§ 50/1a)	§ 58/3b)
34.	A. H.	1988	Brno	svobodná	žena	česká	zletilá	§ 49/1c)	§ 58/1
35.	M. D.	1994	Únanov	svobodný	muž	česká	mladistvý	§ 50/1a)	§ 58/1
36.	O. P.	1991	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 47/1d)	§ 84
37.	P. B.	1977	Vranov nad Toplou	nezjištěno	muž	slovenská	zletilý	§ 50/1a)	§ 58/1
38.	L. P.	1997	Brno	svobodná	žena	česká	mladistvá	§ 50/1a)	§ 58/1
39.	L. L.	1973	Podolí	ženatý	muž	česká	zletilý	§ 47/1a)	§ 58/1
40.	M. Ch.	1988	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 50/1a)	§ 58/1
41.	P. P.	1942	Brno	ženatý	muž	česká	zletilý	§ 49/1c)	§ 58/1
42.	D. H.	1965	Brno	vdova	žena	česká	zletilá	§ 49/1c)	§ 58/1
43.	M. E. S.	1958	Brno	rozvedený	muž	česká	zletilý	§ 49/1c)	§ 58/1
44.	Z. H.	1997	Brno	svobodná	žena	česká	zletilý	§ 49/1c)	§ 58/1
45.	S. P.	1996	Brno	svobodná	žena	česká	mladistvá	§ 50/1a)	§ 58/1
46.	M. Š.	1975	Trštěná	nezjištěno	muž	slovenská	zletilý	§ 49/1c)	§ 58/1
47.	J. Ž.	1990	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 50/1a)	§ 58/1
48.	M. K.	1949	Brno	ženatý	muž	česká	zletilý	§ 50/1a)	§ 84
49.	P. K.	1994	Dobročkovice	svobodný	muž	česká	mladistvý	§ 50/1a)	§ 58/1
50.	J. P.	1978	Brno	svobodný	muž	česká	zletilý	§ 49/1c)	§ 58/1

Graf pod pořadovým číslem 1 nám obecně znázorňuje procentuální podíl pachatelů přestupků. Rozčleňuje se na dvě skupiny přestupců a to na přestupce muže a dále pak na přestupce ženy. Z níže uvedeného výsečového grafu je patrné, že právě muži jsou častějšími pachateli protiprávního jednání. Tento výsledek nám viditelně koresponduje se všemi teoriemi sociální patologie, což znamená, že muži se mnohem častěji dopouští patologického jednání ve společnosti oproti ženám, na což jsme několikrát poukazovali na začátku této práce.

Graf č. 1 Procentuální podíl přestupců v měsíci leden – září roku 2012 [62]

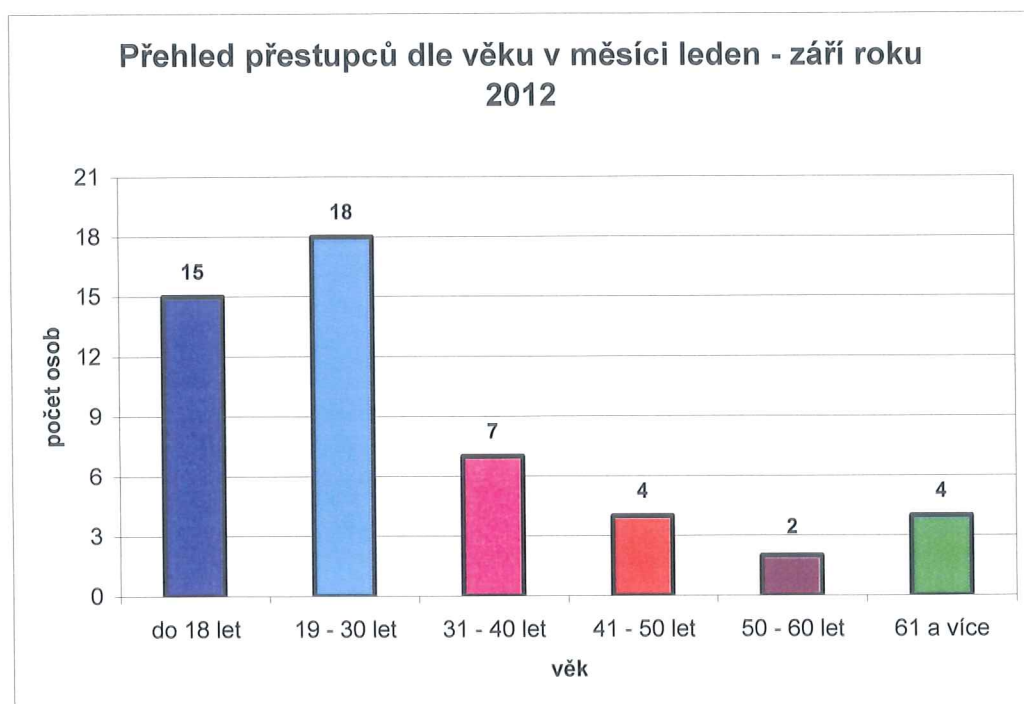
Pod pořadovým číslem č. 2 se nachází graf, který se opět věnuje přestupcům, ale tentokrát je rozčleněn do šesti skupin podle jednotlivých věkových kategorií osob. Uvedená čísla nijak nerozlišují počet mužů a žen, ale právě naopak obě tyto skupiny zahrnuje dohromady.

Z grafu je evidentní, že ve sledovaném období roku 2012 se nejvíce přestupkového jednání dopustili jedinci středního věku a dále pak druhou „nejúspěšnější skupinou“ byly osoby do 18-ti let svého věku. Vysvětlení, proč tomu tak, je může být pojímáno různě. Obecně lze říci, že jedinci středního věku v tomto případě osoby od 19 do 30 let jsou většinou svobodní a ještě nemají zcela jasně stanoveny své cíle

a priority, takže řešení jejich protiprávního jednání může být zapříčiněno spíše jejich vlastní nezodpovědností. Zato starší jedinci jsou v mnoha případech vyzrálejší, mají založenou vlastní rodinu a nastavené jiné životní priority, takže by se dalo říci, že jsou ve svém jednání rozvážnější.

Ve druhé skupině přestupců, jsou zařazeni nezletilí, mladiství, ale i zletilí přestupci. Uvedená věková hranice se vztahuje i na osoby zletilé, to znamená, takové osoby, které dovršily osmnáctý rok svého věku. U této skupiny osob je také značný podíl patologického jednání, kdy tyto projevy chování mohou být zapříčiněny tím, že si tito jedinci chtějí něco zakázaného vyzkoušet nebo zapadnout mezi své vrstevníky. Mladší jedinci si nedovedou jasně uvědomit důsledek svých činů nejen pro ně samotné, ale i pro společnost.

Graf č. 2 Přehled přestupců dle věku v měsíci leden – září roku 2012 [63]

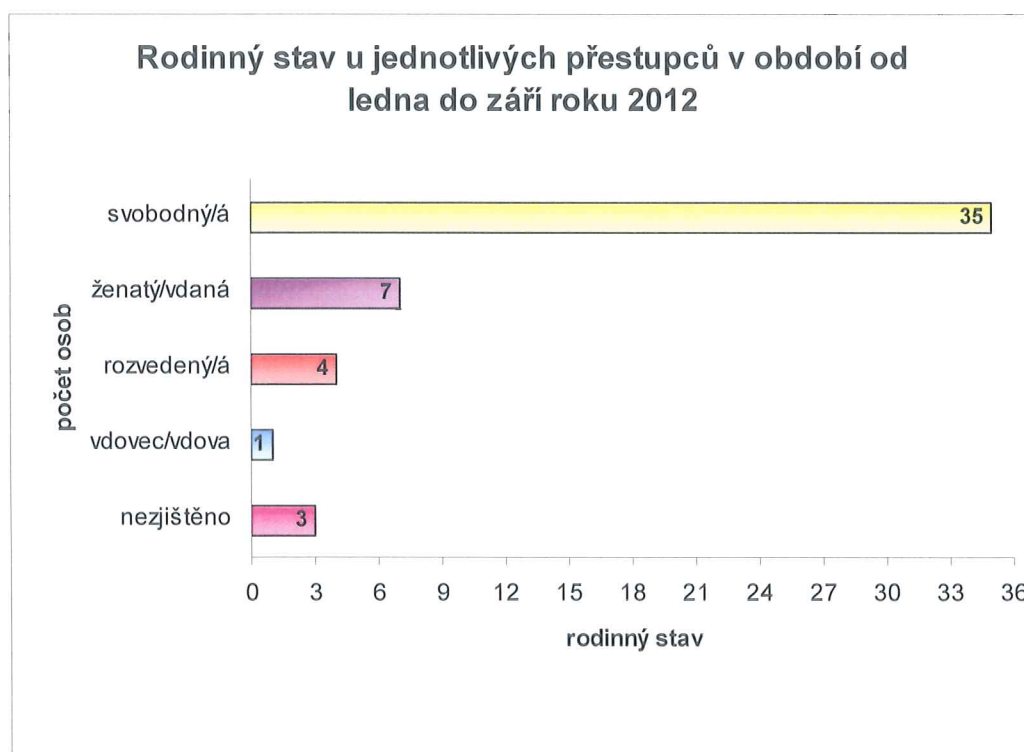
V pořadí již třetí graf je zaměřen na rodinný stav jednotlivých přestupců. Ukazatele v tomto grafu jasně ukazují, že právě svobodní jedinci mají největší sklony k patologickému jednání, což jasně vystihují teorie v odborných textech.

Důvodem takového jednání může být skutečnost, že u svobodných jedinců ve většině případů není založena jejich vlastní rodina či jejich dosavadní rodina nemusí

fungovat, tak jak má. Z toho vyplývá, že takové osoby nemusí mít vhodné zázemí a potřebnou lásku.

Svobodní jedinci mají volný životní styl, zpravidla se nevěnují žádné volnočasové aktivitě, která by jim vhodným způsobem vyplnila jejich volný čas, takže mají bližší sklony k protiprávnímu jednání.

Graf č. 3 Rodinný stav u jednotlivých přestupců v období od ledna do září roku 2012 [64]

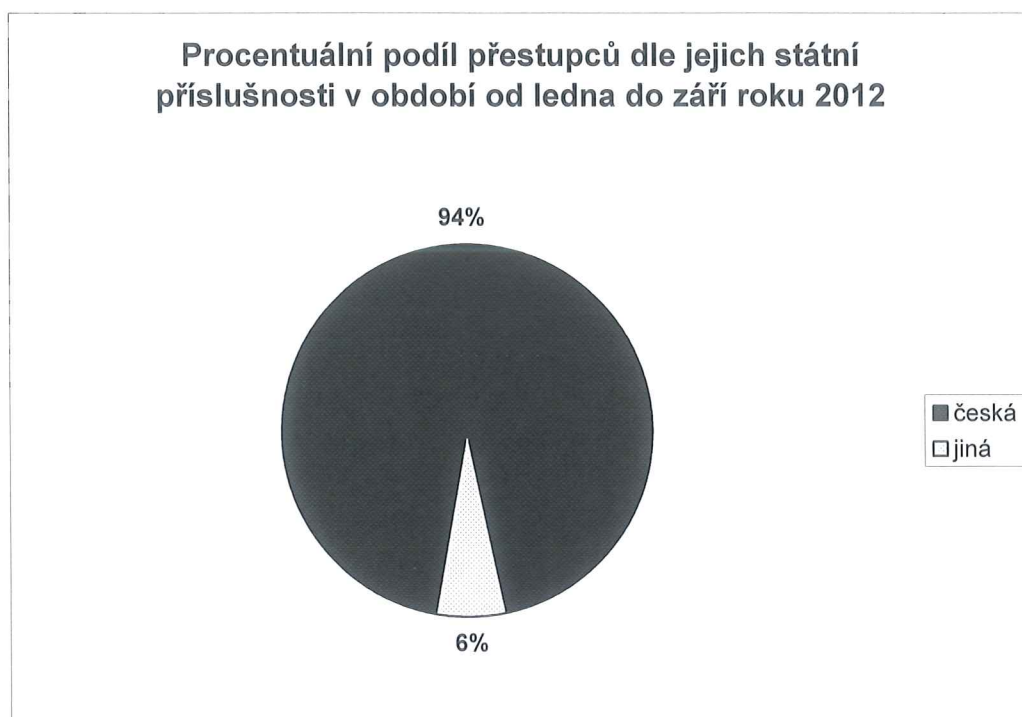

Níže uvedený graf v pořadí už čtvrtý, znázorňuje procentuální podíl přestupců podle jejich státní příslušnosti. Je nutné si zdůraznit, že patologického jednání se nedopouští pouze jedinci české státní příslušnosti, to znamená tuzemské osoby, ale také i jedinci s cizí státní příslušností, kteří jsou v České republice buďto trvale usídleni nebo jen na návštěvě.

Z celkového počtu 50-ti přestupců byly vybrány nejen osoby s českou státní příslušností, ale také osoby s cizí státní příslušností. Do grafických údajů byly zapracovány dvě osoby se slovenskou státní příslušností a dále pak jeden jedinec s německou státní příslušností. Z níže uvedeného grafu je patrné, že nejvíce přestupků

se dopustili tuzemské osoby, tedy Češi a to počtu 47 osob, což činí 94 procent z celkového zkoumaného vzorku osob.

Graf č. 4 Procentuální podíl přestupců dle jejich státní příslušnosti v období od ledna do září roku 2012 [65]

Graf pod pořadovým číslem 5 je věnován trvalému bydlišti přestupců. Je důležité upozornit, že i když jedinci mají trvalé bydliště mimo Brno, tak veškeré přestupkové jednání se odehrálo na teritoriu města Brna.

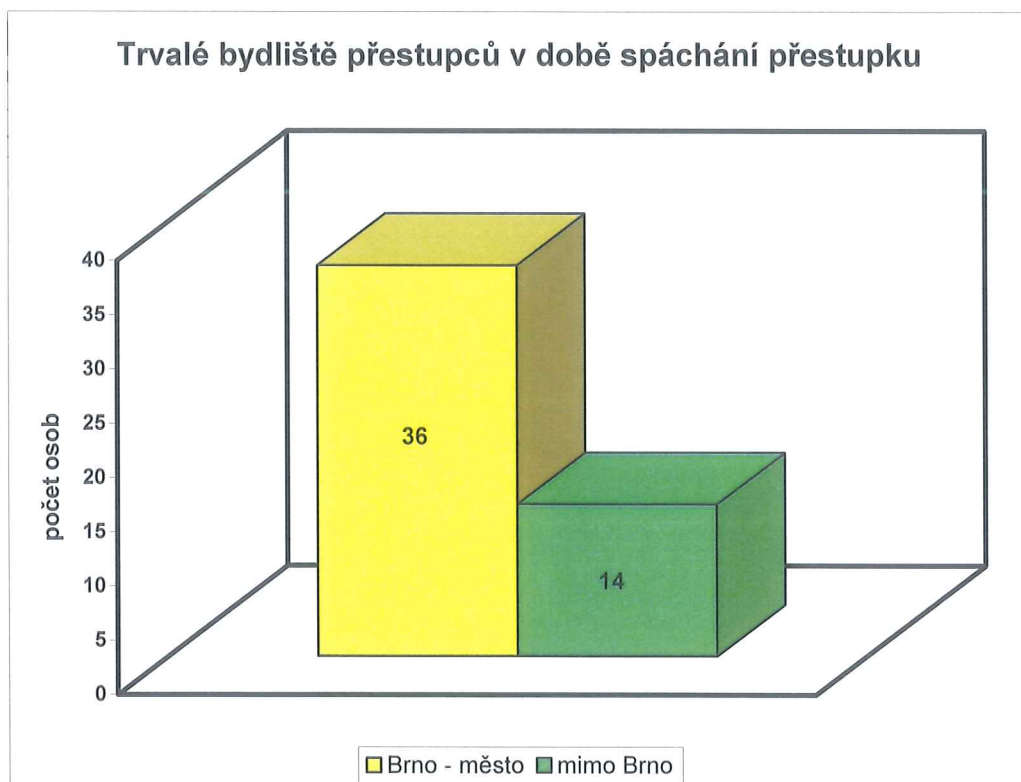
Jasným důkazem je skutečnost, že značná část přestupců, jsou „místní“, tzn. že mají trvalé bydliště právě v městě Brně. V počtu 14-ti osob jsou jedinci mimobrněňští, kdy do tohoto počtu jsou zařazeni i 3 jedinci, kteří mají cizí státní příslušnost.

Mimobrněňští jedinci pocházejí z následující obcí a měst: Havířov, Plzeň, Sepekov, Mikulov, Mokrá-Horákov, Kroměříž, Šaratice, Adamov, Únanov, Podolí a Vyškov. Jedinci z cizí státní příslušností mají trvalý pobyt v městech Trstená, Vranov nad Toplou, obě se nachází na Slovensku. A město Koblenz se nachází v Německu.

Je nutné si říci, že zvýšený počet patologického jednání se vyskytuje ve většině případů právě ve velkých či větších městech, neboť je zde zvětšené množství příležitostí, zvýšená koncentrace osob apod. Lidé na vesnicích se s projevy patologie,

zase tak často nesetkávají, jako je tomu ve velkých aglomeracích, neboť tito lidé mají větší podvědomí o svých sousedech a dění v obci. Pro některé osoby může tato dobrá znalost hrát roli v tom, že se protiprávního jednání spíše vyvarují, neboť mohou mít obavu s veřejného odsouzení, ze strany občanů dané obce.

Graf č. 5 Trvalé bydliště přestupců v době spáchání přestupku [66]

Předposlední graf č. 6 se věnuje jednotlivým přestupkům, které byly spáchány ve sledovaném období roku 2012. Zmíněné paragrafy nalezneme v zákoně o přestupcích, tedy v zákoně č. 200/1990 Sb.

§ 30 odst. 1, písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále jen PŘZ) spadá do oblasti přestupků na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomániemi. Přestupkového jednání se jedinec dopustil tím, že prodal alkoholický nápoj mladistvé osobě.

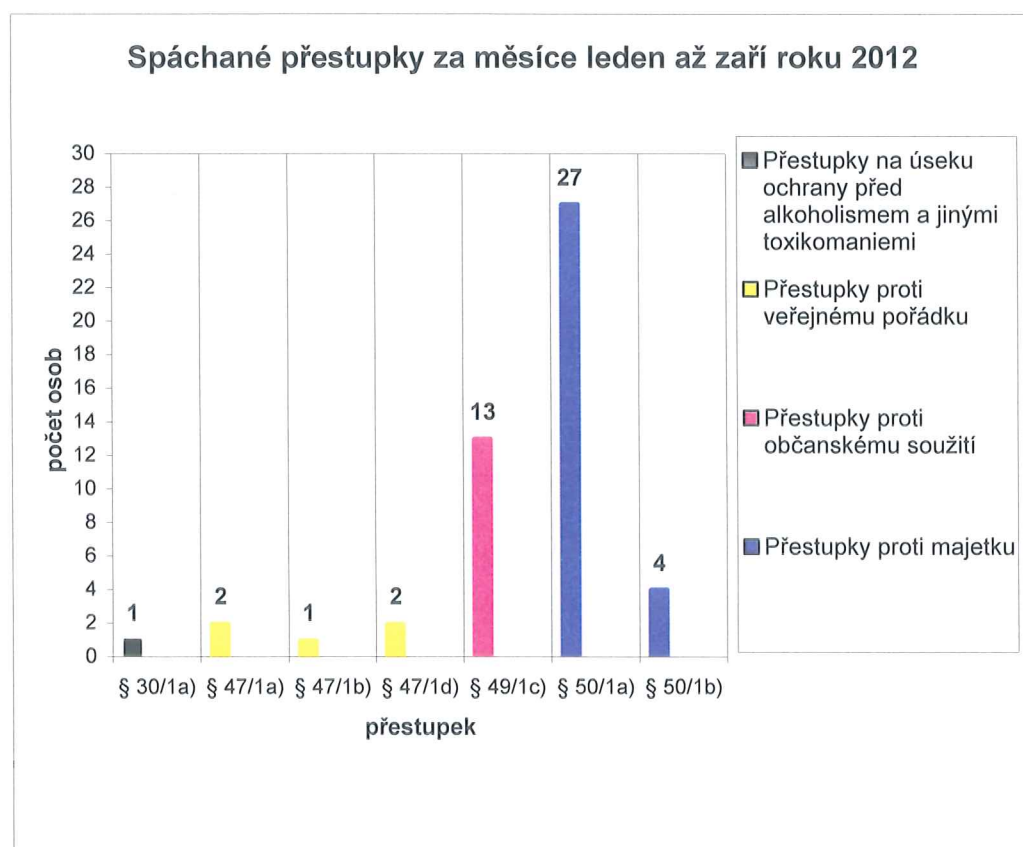
§ 47 spadá do oblasti přestupků proti veřejnému pořádku, takže přestupku dle § 47 odst. 1, písm. a) PŘZ nerespektovaly 2 osoby tím, že neuposlechly výzvy úřední osoby, dále § 47 odst. 1, písm. b) PŘZ se dopustil 1 přestupce tím, že rušil noční klid a § 47 odst. 1, písm. d) PŘZ spáchali 2 jedinci tím, že znečistili veřejné prostranství.

Další skupinou je § 49, to znamená přestupky proti občanskému soužití. V našem případě § 49 odst. 1, písm. c) PŘZ porušilo 13 přestupců tím, že buďto verbálně nebo fyzicky napadli jinou osobu.

Poslední skupinou je § 50, který spadá do oblasti přestupků proti majetku. § 50 odst. 1, písm. a) PŘZ nerespektovalo 27 přestupců tím, že úmyslně způsobili škodu na cizím majetku tím, že jej buďto odcizili nebo poškodili a dále § 50 odst. 1, písm. b) PŘZ nerespektovaly 4 osoby tím, že úmyslně zatajily nález.

Z níže uvedeného grafu je jasně viditelné, že přestupci páchají nejvíce přestupků proti majetku. To znamená, že ve většině případů se jedná o drobné krádeže, poškození či odcizení věcí. Zato u přestupků na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi je stav zcela odlišný.

Graf č. 6 Spáchané přestupky za měsíc leden až září roku 2012 [67]

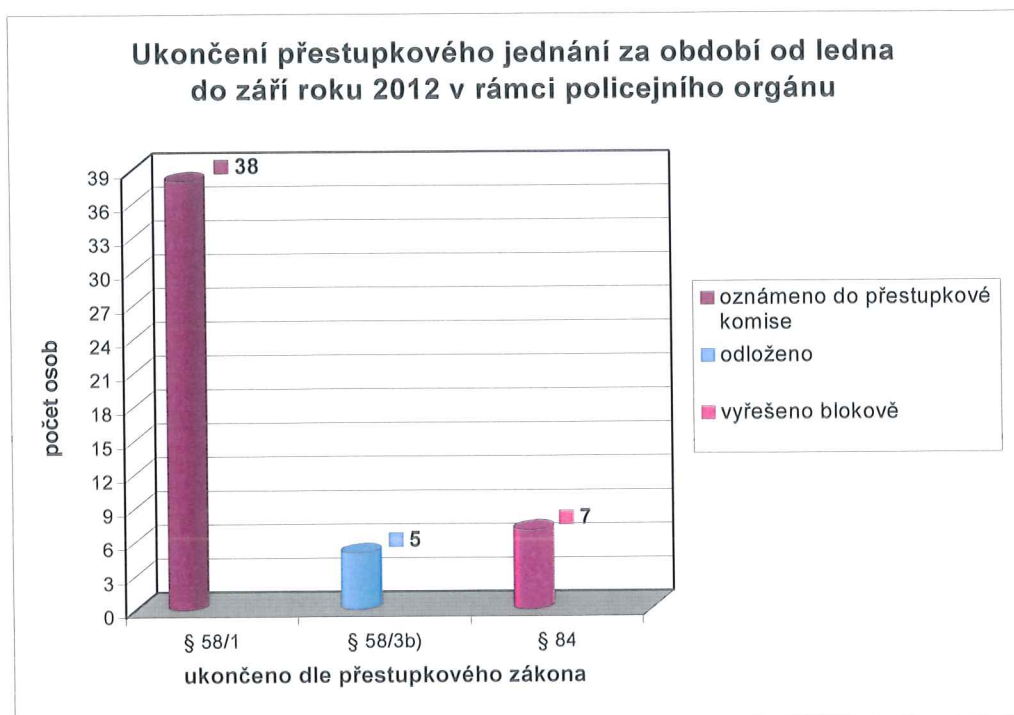
Poslední graf č. 7 je zaměřen na vyřešení přestupku v rámci policejního orgánu. Je nutné si uvědomit, že řešení přestupkového jednání úzce souvisí s věkem pachatele a zároveň i s jeho odpovědností. V níže uvedeném grafu se přestupky týkají nejen osob

nezletilých, ale také mladistvých i zletilých. Z celkového počtu 50-ti zkoumaných osob bylo 5 případů odloženo dle ust. § 58 odst. 3, písm. b) PŘZ a to z důvodu nezletilosti. To znamená, jestliže osoba v době spáchání přestupku nedovršila patnáctý rok svého věku, tak policejní orgán je povinen případ odložit s odkazem na § 5 PŘZ.

Dále bylo 7 případů vyřešeno v rámci blokového řízení dle ust. § 84 PŘZ. Blokové řízení je možné v tom případě, že je přestupek spolehlivě zjištěn, obviněný s přestupkem souhlasí a je ochoten zaplatit pokutu, buďto v hotovosti nebo na složenku. Je nutné si připomenout, že v rámci blokového řízení je možné řešit i osoby mladistvé tzn. od 15 do 18 let věku, ale s jednou podmínkou, že horní hranice pokuty se snižuje na polovinu. V praxi to znamená, že mladistvý přestupce může dostat polovinu toho, co by dostal zletilý přestupce.

Posledních 38 případů bylo oznámeno dle ust. § 58 odst. 1 PŘZ do věcně a místně příslušné přestupkové komise k projednání. To znamená, že buďto přestupce nesouhlasil s vyřešením přestupku v rámci blokového řízení nebo se spáchaným přestupkem vůbec nesouhlasí či je nezbytné, aby policejní orgán provedl ve věci nezbytné šetření, a poté přestupkovou věc bezodkladně oznámí do komise.

Graf č. 7 Ukončení přestupkového jednání za období od ledna do září roku 2012 v rámci policejního orgánu [68]

Po provedeném výzkumu jsme došli k závěru, že patologického jednání se ve zvýšené míře dopouštějí svobodní jedinci ve věku 19 až 30 let. Dalším velmi významným ukazatelem je pohlaví přestupce. Právě muži se mnohem častěji dopouštějí protiprávního jednání, než je tomu v případech ženského pohlaví. Podíváme-li se na údaj státní příslušnost, tak jasně vidíme, že Češi jsou většinovými přestupci, což je zcela normální úkaz, neboť v České republice žijí občané tohoto státu a imigranti a návštěvníci jiného státu tvoří jen část populace. Dále obyvatelé města Brna jsou ve většině případů častějšími přestupci, než je tomu u osob mimobrněnských. Je nutné si říci, že tento ukazatel se musí brát s určitou rezervou, neboť je zcela běžné, že osoby mají dle občanského průkazu trvalý pobyt jinde, než kde se ve skutečnosti zdržují. Co je zajímavé, tak je ukazatel týkající se spáchaných přestupků. Nejvíce přestupců porušuje ust. § 50 odst. 1, písm. a) PŘZ, což jsou přestupky proti majetku. Do této skupiny patří drobné krádeže, poškození či odcizení věcí. Poslední sledovaný ukazatel se týká vyřešení přestupkového jednání v rámci policejního orgánu. Zde je nutné si vysvětlit, že pokud policejní orgán zjistí přestupkové jednání u osoby, tak jej musí zákonným způsobem řešit. Výzkumem bylo zjištěno, že spáchané přestupky, kterých se dopustily známé osoby, jsou ve většině případů oznámeny do přestupkové komise k projednání.

5. NÁVRHY A OPATŘENÍ

Poslední pátá kapitola se bude věnovat nejen prevenci, ale také případným opatřením, nastane-li porušení právní normy. V předchozích kapitolách jsme se opakovaně věnovali protispolečenskému jednání. Obecně platí, že takové chování spočívá v porušování zákonných norem určitého státu. Za toto porušení následuje sankce, což je vlastně konkrétní opatření státu.

Sociálně patologické jevy a sociálně patologické jednání se bezesporu vyskytuje už od pradávna a to v každé společnosti. Zvýšený nárůst nejrůznějších forem sociálně patologického chování vyvolal společenskou nutnost věnovat této problematice patřičnou pozornost. Pozornost je upírána směrem k hledání možných příčin, ale také vysvětlení, proč se daný skutek stal včetně možností jeho eliminace.

Hlavní snahou současné společnosti je předcházet vzniku patologických jevů, z čehož plyne preventivní a osvětová činnost, která je zaměřená na celou populaci. A má úkol zamezení vzniku jevu samotného, nebo zmírnění negativních následků spojených s patologickým jednáním osoby.

Osobně mohu říci, že za alarmující skutečnost považuji, že jsou, čím dál častější projevy patologického chování nejen u dospělých, ale také u čím dál mladších osob tedy dětí a mládeže. Jedná se o projevy záškoláctví, drogové závislosti, šikanu a asi v největším měřítku zastoupené majetkové krádeže. Je pravdou, že z vlastní praxe mohu potvrdit, že se vyskytují dvě skupiny pachatelů. Jedná se tedy o tzv. „prvopachatele“, kteří se patologického jednání dopouštějí jen v ojedinělých případech. Důvodem takového počínu může být to, že si chtějí pouze něco zakázaného vyzkoušet. Na druhou stranu se vyskytují jedinci, kteří se i přes opakované řešení jejich protiprávního chování dopouští recidivy. Vysvětlení pro takové jednání osoby může být různé. Jedním z mnoha důvodů může být fakt, že se recidivující osoba dopouští sociálně negativního jednání z důvodu vlastního přesvědčení, že se její protispolečenské jednání nemusí vůbec odhalit. Dalším důvodem může být skutečnost, že osoba rezignuje na svůj dosavadní život a je jí „jedno“ veškeré dění ve společnosti nebo např. kleptomanie, kdy se pachatel dopouští delikvence z důvodu vlastního uspokojení. Zvláštní skupinou jsou nezletilé osoby, které nejsou za své negativní skutky trestně odpovědné, což vede z jejich strany k opakované recidivě. Ať už je vysvětlení těchto osob jakékoliv, je nezbytné, aby společnost na takové projevy chování přiměřeným způsobem zareagovala

a vyvinula značné úsilí zaměřené na nápravu a následné znovuzařazení takového jedince do běžného způsobu života.

Příklad z praxe:

Žena středního věku oznámila na linku 158, že ji v obchodě s potravinami bezdůvodně zastavil člen bezpečnostní služby prodejny s tím, že je podezřelá z odcizení jedné bonboniéry belgických pralinek. Tato žena s tímto tvrzením ostrahy nesouhlasila a žádala, aby se na místo dostavila hlídka policie.

Po příjezdu na místo bylo zjištěno, že se jedná o ženu středního věku, dle vizáže upravená a pěkně oblečená žena. Po celou dobu s policisty slušně komunikovala.

Obě strany incidentu byly řádně vyslechnuty, přičemž každá strana uvedla svoji verzi události. Žena neustále hlídce opakovala, že je podnikatelka, že si takových bonboniér může koupit několik. Poté policisté shlédli kamerový záznam, ze kterého bylo patrné, že verze člena ostrahy je pravdivá.

Ve vnitřní evidenci policie bylo zjištěno, že se žena v dřívější době nedopustila žádného protiprávního jednání, takže drobná krádež, které se dopustila, byla jejím prvním skutkem.

Na závěr se žena ke svému protiprávní jednání přiznala, kdy jako důvod odcizení sdělila, že udělala poprvé a pouze chtěla zjistit, jestli její jednání někdo odhalí. Hlídka celou věc vyřešila tím, že ženě uložila za drobnou krádež blokovou pokutu ve výši 1.000,- Kč, s čímž žena souhlasila a tuto částku na místě policistům uhradila.

Příklad z praxe:

Mladší žena učinila oznámení na linku 158, že na nástupním ostrůvku MHD byla okradena o volně odloženou bundu červené barvy, ve které měla svoje osobní doklady a že pachatelku krádeže pronásleduje. Do doby příjezdu hlídky na místo oznamovatelka určovala směr pohybu podezřelé osoby.

Následně byla policisty zastavena osoba, která se měla dopustit krádeže volně odložené bundy s doklady.

Na místo se ihned dostavila i poškozená žena, která hlídce sdělila, že si odložila na lavičku svoji bundu a od ní se na pár kroků vzdálila, neboť si šla koupit do nedalekého automatu jízdenku na tramvaj. Během této doby přistoupila k lavičce mladá slečna, která si volně odloženou bundu oznamovatelky vzala a s ní odcházela pryč

z místa události. Dále poškozená dívka uvedla, že v kapse uvedené bundy má vložené osobní doklady.

Provedeným šetřením ze strany hlídky policie bylo zjištěno, že podezřelá osoba má ve svojí kabelce uschovanou červenou bundu s doklady na jméno poškozené osoby. Podezřelá dívka u sebe neměla žádný doklad totožnosti a hlídce sdělila pouze své jméno a příjmení. Následně byla podezřelá osoba zajištěna a převezena na policejní stanici k provedení nezbytných úkonů. Na stanici bylo zjištěno, že pachatelka krádeže je teprve 14-ti letá dívka, která má za sebou již třetí drobnou krádež. K důvodu krádeže nezletilá dívka řekla, že bundu odcizila z toho důvodu, že ji ke krádeži přemluvila její starší kamarádka.

Hlídka nezletilou osobu předala zákonným zástupcům a o celé věci vyrozuměla orgán sociálně právní ochrany dětí. Vzhledem k tomu, že pachatelkou krádeže byla teprve nezletilá osoba, nemohla být za své protiprávní jednání ze strany policie potrestána.

5.1. Prevence a osvěta

Samotný pojem prevence vychází z latinského slova *praeventus*, což v překladu znamená „předcházení“. Pod tímto slovem si lze představit soustavu opatření, která předchází něčemu nežádoucímu, zejména ochranu před neakceptovatelnými jevy ve společnosti. Základním předpokladem je snaha společnosti něčeho v oblasti prevence dosáhnout. To znamená aktivní přístup s cílem předejít problémům a následkům sociálně patologických jevů, popřípadě pokud se patologické jevy vyskytnou, tak minimalizovat jejich negativní dopad nejen na konkrétního jedince, ale i na ostatní členy společnosti. Je nutné si uvědomit, že prevence nemůže určitý negativní jev zcela vymýtit, ale může jej určitým způsobem do značné míry ovlivnit.

Na druhou stranu je třeba se zamyslet nad tím, že pokud by společnost byla v oblasti prevence neaktivní, tak by tento krok mohl mít neblahý dopad na nás všechny. Podstatné je prioritní zaměření na jednotlivé věkové kategorie a prostředí, ve kterém se jedinec vyvíjí, to znamená zejména rodina, škola apod. V případě prvotního výskytu varovných signálů by měla být zajištěna včasná pomoc. Celá řada odborníků se shoduje v jedné věci, a tou je skutečnost, že mnohem snadnější a výhodnější je včasné předcházení těmto patologickým jevům, než je v pozdější době řešit. [69]

V odborných literaturách se prevence dělí do tří základních skupin a to na prevenci primární, sekundární a terciální.

Typologie prevence:

- a) primární prevence – zaměřuje se na celou oblast osob, které by se v budoucnu mohly dopustit patologických jednání. V rámci celé společnosti je nezbytné přijmout potřebné opatření, aby daný jev vůbec nenastal. Hlavním úkolem primární prevence je především výchovné, vzdělávací, volnočasové působení, které je zaměřené na širokou veřejnost. Silný článek v oblasti primární prevence by měla bezpochyby zaujímat rodina.

Pokud chceme, aby se ve společnosti rozvíjela patologie v co možná nejmenší míře, je nezbytné, aby se prvotně do procesu prevence angažovala samotná rodina, která má jeden z nejdůležitějších vlivů na utváření osobnosti jedince a též na jeho následné začlenění do společnosti. „*Rodina formuje jedince v průběhu jeho vývoje, je významným nositelem jeho budoucích společenských rolí a identity obecně.*“ [70] To znamená, že je žádoucí, aby členové rodiny věnovali značnou pozornost svým dětem či svému protějšku. Dále vytvořili harmonické vztahy uvnitř rodiny, tedy navodili atmosféru důvěry, poskytovali dostatek lásky či sdíleli s jedincem radosti, úspěchy i případné starosti. Nutná je i aktivní komunikace uvnitř rodiny, tedy mezi jednotlivými členy malé sociální skupiny.

Oproti minulosti se do procesu prevence ve značné míře zapojují i školská zařízení a to tím způsobem, že do výuky mnohem častěji aplikují prevenci formou pravidelných besed či přednášek zaměřených na danou problematiku. Samotná škola je nápomocná při organizování volného času, což může mít pozitivní vliv na harmonický rozvoj osobnosti, na nadání, ale také na rozšíření zájmů či sportovních a pohybových aktivit jedince. Pro zájemce pořádají různé kroužky, volnočasové aktivity apod., které vedou ke zlepšení vztahu mezi jedincem a školou. Ve škole jedinci tráví stále více času mimo rodinu, takže tato instituce přebírá určité aktivity za rodinu, čímž se zvyšuje jejich sociální kontrola. Školská zařízení jsou v současné době patřičně vybavena potřebnými informacemi týkající se sociálně patologických jevů, takže by měly umět na prvotní náznaky patologie adekvátní způsobem zareagovat a případně i pomoci. [71]

Určitý podíl na primární prevenci můžou mít kromě rodiny a školy i samotná média, které nás dennodenně obklopují. V dnešní době sílí vliv médií a to především internet či televize, která ovlivňuje mladou generaci. Skutečností však zůstává, že čas,

kteřý mladí lidé věnují médiím, je ve většině případů mnohem delší, než čas věnovaný mimoškolním či mimopracovním aktivitám.

- b) sekundární prevence – „je zaměřena na rizikové (potencionálně ohrožené) jedince a skupiny, u nichž je zvýšená pravděpodobnost vzniku a rozvoje sociálně deviantního chování. To znamená, že jsou tito jedinci (příp. skupiny) rizikovi sami o sobě určitou dispozicí nebo jsou v určitém rizikovém prostředí.“ [72] Jde například o drogové či alkoholové závislosti, rozsáhlé záškoláctví, vandalismus, drobné krádeže, gamblerství, dlouhodobá nezaměstnanost, apod. V takových případech je nezbytná poradenská pomoc pro ohrožené jedince.
- c) terciální prevence – je zaměřena na konkrétního jednotlivce, který se dopustil společensky neakceptovatelného chování. Hlavním úkolem terciální prevence je zabránění jedinci, aby v této aktivitě nadále pokračoval a nedopouštěl se dalších činů, které ohrožují nejen jeho osobnostní vývoj, ale také zájmy společnosti. Z výše popsaného vyplývá, že je důležité zabránit recidivě a sociální degradaci postiženého jedince. U terciální prevence se využívá pomoci dalších institucí a orgánů, jedná se tedy o sociální pracovníky či psychology, lektory, lékaře, policii, a další odborně vyškolený personál, který se na danou problematiku přímo specializuje. [73]

Dosáhnout maximální informovanosti u široké veřejnosti v oblasti předcházení sociálně patologických jevů je běh na dlouhou trať. Je nezbytné, aby se do preventivní činnosti zapojila, co možná nejširší skupina odborně vyškolených pracovníků. Aby byla prevence co nejúčinnější, je důležité, aby jednotlivé instituce co nejefektivněji spolu komunikovaly a spolupracovaly, od orgánů státní správy přes policii, školy, nadace, občanská sdružení až po soukromé organizace.

Čím dříve se s prevencí u členů společnosti začne, tím bude efektivnější a může se tímto předejít možným výskytům patologických projevů u jednotlivých jedinců. Je nezbytné, aby prevence probíhala opakovaně a dlouhodobě, neboť jednorázová činnost zpravidla nemá příliš významný efekt. [74]

5.2. Zařízení poskytující pomoc

Už od dávných časů se prosazuje idea přirozených práv. V čl. 1 Listiny základních práv a svobod zákona č. 2/1993 Sb. se píše, že základní práva každého jedince jsou od narození nezadatelná, nepromlčitelná, nezrušitelná a nezcizitelná.

Obecně platí, dopustí-li se jedinec v průběhu svého života společensky neakceptovatelného jednání, musí být za tento nedovolený projev chování i patřičným způsobem „odměněn“, tedy potrestán. Otázku protiprávního jednání a následnou sankci si lze také vyložit tím způsobem, že po spáchání protispoločenského jednání jedinec ztrácí některé ze svých základních práv, což se projevuje uložením příslušné sankce. Tímto chováním pachatel dává najevo neúctu k právům druhých osob a zároveň tak ztrácí nedotknutelnost, které se předtím těšil. [75]

Jestliže se jedinec nemůže zorientovat v nastavených pravidlech společnosti je nezbytné, aby mu byla poskytnuta pomoc při hledání optimálního východiska z jeho nelehké situace. Pokud je deviantní chování jedince zachyceno v počátcích, tak postačí pomoc výchovného poradce či navštívit specializované poradenské zařízení to znamená např. pedagogicko-psychologickou poradnu nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí. V případě zletilých osob může postačit např. vyřešení věci v rámci přestupkového řízení či pomoc psychologa. Pokud se jedinec neponaučí ze svých dosavadních chyb, může se z „obyčejného“ přestupkového jednání stát později i trestný čin, který s sebou přináší podstatně přísnější opatření a s tím spojenou v případě potřeby ztrátu svobody čili vězení.

Pedagogicko-psychologické poradenství

Současný vývoj pedagogicko-psychologického poradenství se nepřetržitě vyvíjí. V průběhu 70. let 20. stol. začaly postupně vznikat pedagogicko-psychologické poradny a po roce 1990 vznikla celá řada poradenských zařízení, dále pak speciálně-pedagogická centra či nestátní neziskové organizace zaměřená na poradenství a služby. „*Cílem pedagogicko-psychologického poradenství je poskytovat podporu a odbornou pomoc při řešení osobních problémů žáků, zjišťování a řešení obtíží a problémů psychického a sociálního vývoje žáků v průběhu edukačního procesu, při prevenci sociálněpatologických jevů a při volbě povolání a profesionální orientace.*“ [76]

a) Specializovaná poradenská zařízení

Pedagogicko-psychologická poradna

Je zařízení, které poskytuje služby pedagogiko psychologického a speciálně pedagogického poradenství v otázkách výchovy, vzdělávání, osobního a profesního vývinu jedince. Do hlavní činnosti poradny spadá mimo jiné i zabezpečování reedukační a psychoterapeutické pomoci či účast na řešení výchovných a vzdělávacích problémů u konkrétních jedinců. Poradenské služby pedagogicko-psychologické poradny jsou zpravidla bezplatné a pracuje zde tým složený s psychologů, speciálních pedagogů a sociálních pracovníků. [77]

Střediska výchovné péče

Poskytují preventivně výchovnou péči. Středisko přijímá do své péče jedince, u kterých se projeví prvotní signály poruchy chování, kdy nenastal důvod pro nařízení ústavní nebo uložení ochranné výchovy. Kromě dětí a mladistvých se služby střediska výchovné péče orientují i na rodiče a další výchovné subjekty. [78]

b) Nápravná zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Uvedený typ nápravných zařízení se využívá v případech závažných poruch chování u jedince, tzn. opakovaně porušuje zákonné normy, rodiče nezvládají jeho výchovu, dopustí se trestného činu, apod.

Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je zařízení pro jedince, kteří mají být umístěni v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Pobyt v diagnostickém ústavu trvá zpravidla po dobu 8 týdnů, kde během tohoto pobytu probíhá u jednotlivců komplexní zdravotní, psychologické, speciálně pedagogické či didaktické vyšetření. Po skončení jsou jedinci přiřazováni do speciálního školského zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, to znamená např. do dětského domova, dětského domova se školou či výchovného ústavu. Diagnostický ústav poskytuje dětem preventivně-výchovnou péči. [79]

Dětský domov se školou

„V dětských domovech se školou probíhá edukace dětí s nařízenou ústavní výchovou, mají-li závažné poruchy chování, nebo pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně-léčebnou péči. Jsou sem zařazovány také děti s uloženou ochrannou výchovou a nezletilé matky se závažnými poruchami chování nebo duševní poruchou vyžadující výchovně-léčebnou péči a to se svými dětmi. Jsou

sem umísťovány deti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud po ukončení povinné školní docházky pokračuje závažná porucha chování a dítě se nemůže vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovněprávní vztah, bývá přeřazeno do výchovného ústavu. Při výchovném ústavu se jako jeho součást zřizuje základní škola, její třídy bývají složeny z více ročníků a vzdělávací programy výuky odpovídají vzdělávacím potřebám dětí.“ [80]

Výchovný ústav

Výchovný ústav poskytuje péči dětem, které mají závažné poruchy chování a emocí, u nichž byla nařízena ústavní nebo uložena ochranná výchova. Toto zařízení je zpravidla určeno pro jedince ve věku 15 – 18 respektive 19 let. V závažných případech zde může být umístěno dítě starší 12-ti let, které má uloženou ochrannou výchovu a jeho chování je tak závažné, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Součástí výchovné práce ústavu je vedení dětí k vlastní „sebeobsluze“, dále pak k pracovním a sociálním návykům tak, aby se po ukončení ústavní nebo ochranné výchovy mohly s úspěšností zapojit do běžného způsobu života. [81]

c) Streetworker

Jde sociálního pracovníka, který pracuje přímo v terénu, kde vyhledává a kontaktuje jednotlivce či skupiny osob, kteří jsou často ohroženi sociálně patologickými jevy. Takovým osobám poskytuje poradenství a též se jim snaží nabídnout specializovanou pomoc.

d) Linka bezpečí

Jde o bezplatnou telefonickou linku, která je vytvořena za účelem pomoci především anonymním kontaktem dítěti, mladým lidem, ale i dospělým, jestliže se nachází v obtížné životní situaci či řeší nějaký problém, který nedokáží vlastními silami zvládnout. Kromě telefonické rady může jedince nasměrovat na příslušné specializované pracoviště. [82]

e) Psycholog a psychoterapeut

Poskytují poradenství a psychoterapii jedincům, kteří se dostali do obtížné životní situace a nejsou schopni bez pomoci druhého problém vyřešit.

f) Detoxikační centra

Jsou určena pro jedince závislé na drogách či alkoholu. Jejich hlavním posláním je pomoc jedincům při vysazení návykové látky. Detoxikace trvá zpravidla několik týdnů (2-3 týdny) a během této doby se jedinec snaží zbavit návyku na látce a následně pak překonat abstinenci příznaky. [83]

5.3. Projekty a programy

Příspěvková organizace DROM Brno

Jde o romské středisko, které funguje jako zařízení pro občany ohrožené sociálním vyloučením. Hlavním posláním tohoto zařízení je získat a upevnit základní zdravotní, sociální, ale také kulturní či společenské návyky, které jsou nezbytné pro společenskou integraci těchto jedinců. U dětí a mládeže se snaží prohloubit jejich výchovu, rozvíjet zájmovou činnost, ale také věnovat prostor pro přípravu na budoucí povolání. [84]

Projekt „Šance dětem“

Jedná se o projekt, který byl vytvořen příspěvkovou organizací DROM a jeho zahájení proběhlo v roce 2010. Je určen dětem a mládeži z lokalit, které jsou ohroženy sociálním vyloučením.

Hlavním cílem toho projektu je poskytnout dětem a dospívající mládeži možnost účelného a smysluplného trávení volného času v bezpečném prostoru nízkoprahových zařízení pro děti a mládež. [85]

Program „Asistence prevence kriminality“

Byl vytvořen organizací DROM v roce 2006. Posláním tohoto programu je pomoc orientovaná na eliminaci kriminality a sociálně patologických jevů v sociálně vyloučených lokalitách. Pomoc je zaměřena na obyvatele těchto lokalit, kteří se velmi často stávají buďto pachateli, nebo oběťmi protiprávní činnosti.

Cílem programu je aktivně spolupracovat s těmito lidmi a taktéž snižovat rizika spojené se současným způsobem jejich života. Program je mimo jiné zaměřen na pomoc jedincům, kteří jsou ohroženi drogovou závislostí při navozování spolupráce s odbornými pracovníky, zaměřující se na léčbu závislostí. Dále pak je pomoc orientována na jedince, kteří mají komunikační problémy s institucemi, s nimiž by měly

být v kontaktu, jedná se např. o Policii České republiky, orgán sociálně právní ochrany dětí či probační a mediační služba. [86]

Občanské sdružení RATOLEST Brno

Je nestátní nezisková organizace, která byla založena v roce 1995. Hlavním úkolem tohoto sdružení je pomáhat sociálně znevýhodněným rodinám, dětem a mladým lidem řešit jejich nepříznivou životní situaci. Klienti mají převážně problémy se vztahy v jejich rodině či s vrstevníky, dále pak problémy ve škole i širší společnosti, kde jsou ohroženi ve svém vývoji a sociálním fungování. Tímto jim hrozí sociální selhání či společenské vyloučení. Toto sdružení se snaží napomáhat, aby tito jedinci měli rovné šance žít kvalitní život a začlenili se tak do společnosti. Dalším posláním této neziskové organizace je i podpora a rozvoj dobrovolnictví. [87]

Program „Křižovatka“

Jedná se o nový preventivní program, který vytvořilo občanské sdružení Ratolest Brno a to v roce 2011. Dříve byl tento program realizován jako projekt pod názvem Změnit směr. Je zaměřen na mladistvé osoby ve věku od 15 do 18 let, kteří se dopustili trestné činnosti a dostali se tak do konfliktu se zákonem. Navíc se nově program zaměřuje i na dospělé jedince tedy na osoby do 24 let věku.

Ve spolupráci s psychology se klienti učí zvládat různé konfliktní situace, řešit problémy v soukromém životě tedy v rodině, nebo naopak řešit problémy spojené s uplatněním se na trhu práce nebo s dokončením školy. Dále se klienti učí přijímat společenská pravidla a normy, či uvědomovat si důsledky svého jednání. Hlavní snahou programu je zamezit mladému jedinci, aby své protiprávní jednání v budoucnu opakoval a dopouštěl se tak recidivy. [88]

Preventivní programy u Policie České republiky – prevencí sociálně patologických jevů se v rámci Policie České republiky prioritně zabývají policisté zařazení na preventivně informačním oddělení příslušného krajského ředitelství a dále pak v menší míře i policisté zařazení na příslušných obvodní oddělení v rámci svého přiděleného okrsku.

Hlavní pracovní náplní těchto policistů je zpravidla pořádání přednášek a besed na základních, středních školách a středních odborných učilištích. Tématem bývá obvykle šikana, drogová závislost či kriminalita dětí a mládeže. Hlavním smyslem těchto přednášek a besed je předcházet patologickým projevům u dětí a mládeže. Cílem je

upozornit na páchaní přestupků či trestných činů, kterých se mohou dopustit jak v dětství, tak i v dospělosti. Úkolem je jedinci vysvětlit, co je společností přijatelné a co nikoliv, tedy co je protiprávní. Dále policisté preventivně informačního oddělení realizují různé preventivní projekty a informační kampaně pro širokou veřejnost. K tomu využívají preventivní brožury, letáky či informační materiály.

Preventivní film „Zpackané životy“

Film vznikl v roce 2005 na Krajském ředitelství policie hlavního města Prahy pod názvem „Zpackané životy“. Jde o videofilm, který je určen nejen pro žáky základních škol, ale také pro studenty středních škol a učilišť. Je v něm znázorněno několik modelových situací, se kterými se jedinec může v rámci školy nebo při trávení volného času setkat. Hlavním cílem tohoto preventivního filmu je zvýšit právní vědomí u dětí a mládeže a také poskytnout návod, jak se v dané situaci správně zachovat. [89]

Preventivní projekt „Ajaxův zápisník“

Realizace projektu v roce 2002 za spolupráce Krajském ředitelství policie hlavního města Prahy. Tento preventivní projekt pod názvem Ajaxův zápisník je zaměřen na děti mladšího školního věku, kde za pomoci policejního psa Ajaxe se děti dozvídají o problematice sociálně patologických jevů např. o šikaně, závislosti na alkoholu, drogách, kouření a v neposlední řadě i o závislosti na hazardních hrách. V rámci tohoto pracovního zápisníku se žáci nenásilnou formou setkávají s různými úkoly a situacemi, které mají zvýšit jejich vlastní bezpečnost. Hlavní snahou tohoto projektu je prevence kriminality páchané dětmi, ale i na samotných dětech. [90]

ZÁVĚR

Název bakalářské práce „Sociální charakteristiky pachatelů přestupků“ již napovídá, že se této problematice budeme podrobněji věnovat v rámci jednotlivých kapitol. Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, přičemž tyto části na sebe navzájem navazují a doplňují se. Teoretická část nás seznámila se sociálně patologickými jevy, které jsou „odrazovým můstkem“ pro páchání přestupkového jednání osob. Zabývali jsme se jejich vznikem, ale neopomněli jsme i faktory, které mají vliv na sociálně patologické chování. Práce pokračovala rozborem života v postmoderní společnosti, který ovlivňuje naše jednání. Uvedli jsme zde specifika životního stylu, s nímž souvisí nezaměstnanost a bezdomovectví. Na otázku problematiky přestupků a přestupkového řízení jsme se snažili najít odpověď v klasifikaci přestupků. U této v pořadí již třetí kapitoly jsme vymezili základní pojmy, postup při zjištění přestupkového jednání a uvedli i sankce a ochranná opatření jako své nástroje.

V praktické části, která začíná výzkumem, jsme se snažili nalézt odpověď na charakteristiky pachatelů, kteří páchají přestupky. Údaje jsme zjistili prostřednictvím kvantitativního výzkumu za použití obsahové analýzy. Získané údaje jsme zpracovali do tabulky a následně znázornili do sedmi grafů pro větší přehlednost, kdy každý z nich jsme popsali. V konečném výsledku se nám podařilo vymezit charakteristiky pachatele, který se dopouští sociálně patologického jednání na území města Brna.

Na základě této práce jsem měla příležitost propojit nejen teoretické, ale také praktické poznatky, díky nimž jsem získala o této problematice větší přehled. Poznala jsem, jak velkou úlohu hraje rodina, škola či přátelé při formování lidského jedince. Jsou mezi námi taci, kteří takové štěstí nemají a je nezbytné těmto osobám pomoci v rámci opatření, která mají za úkol snižovat páchání patologického jednání ve společnosti.

RESUMÉ

Bakalářská práce „Sociální charakteristiky pachatelů přestupků“ se věnuje ve své podstatě nejen pachatelům, ale také přestupkům, které jsou těmito jedinci páchany. Práce obsahuje pět kapitol, přičemž prostřednictvím každé z nich má čtenář možnost objevit propojení, které v závěru vyústí v celkový náhled na tento problém.

Práce začíná uvedením do problematiky sociálně patologických jevů, se zaměřením na jejich vznik a faktory ovlivňující sociálně patologické chování. V kapitole život v postmoderní společnosti popisujeme nejen specifika životního stylu, ale rovněž nezaměstnanost a bezdomovectví, s nimiž se v naší společnosti dnes běžně setkáváme. Klasifikace přestupků pomalu přecházíme i k pachatelům přičemž provedení do problému vysvětlujeme vymezení základních pojmů, postup při zjištění přestupkového jednání a sankce spolu s ochrannými opatřeními, které tuto kapitolu uzavírají.

Výzkum, který je nedílnou součástí této bakalářské práce, spočívá v provedení kvalitativního výzkumu a prostřednictvím obsahové analýzy jsme získali údaje, které jsme znázornili do tabulky a následně vypracovali do sedmi grafů. Tyto údaje slouží nejen k tomu, abychom zjistili, jaké osoby se dopouštějí sociálně patologického jednání, ale také kterých přestupků se tyto osoby dopouštějí nejčastěji a jak je tato negativní činnost řešena v rámci policejního orgánu.

Závěrečná kapitola se zamýšlí nad možnými návrhy a opatřeními, které mají v první řadě předcházet sociálně patologickému jednání u občanů společnosti. V případech, kdy se projeví známky patologie, tak s těmito jedinci pracovat, snižovat možnost recidivy a následně je zařadit do běžného způsobu života.

ANOTACE

Sociální charakteristiky pachatelů přestupků je název bakalářské práce, která se této problematice otevřeně věnuje. Práce se zaměřuje nejen na sociálně patologické jevy, ale také na život v postmoderní společnosti, které jsou s pácháním přestupků úzce spojené. Klasifikace přestupků poukazuje na vymezení základních pojmů, ale také uvádí postup při zjišťování přestupků. Zde se také práce zabývá sankcemi a ochrannými opatřeními. Cílem výzkumu je zjistit charakteristiku pachatele, ale rovněž následné řešení protiprávního jednání. Návrhy a opatření doplňují celou práci o prevenci, osvětu a projekty, které mají tento problém řešit a napomáhat v resocializaci pachatelům.

ANNOTATION

Social characteristic of perpetrator`s transgressions is a title of bachelor thesis, which deals with this problem. Thesis tries to deal not only with social pathology phenomenons, but also with life in a post-modrenist society, becausy this is linked to perpetrators and their transgressions. Classification of transgressions deal with basic terms, but also presents process of looking into transgressions. Thesis descirbes sanctions and protective measures. The main aim of research is try to find characteristics of perpetrators, but also subsequently solution of lawless behavior. Suggestions and measures complete all thesis about prevention, rasing of public awareness and projects, which should solve this problem and help perpetrators with resocialization.

KLÍČOVÁ SLOVA

Krádež, pachatel, Policie ČR, prevence, přestupek, rodina, sankce, socializace, sociálně patologické jevy, společnost, škola, výchova, zákon, životní styl.

KEY WORDS

Theft, offender, Police Czech Republic, prevention, offence, family, sanction, socialization, social pathology phenomenons, society, school, education, law, life style.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Zákony

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Literatura

BARGEL, M., MŮHLPACHR, P. a kol. *Inkluze versus exkluze - dilema sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2010. 184 s. ISBN 978-80-87182-12-3.

ČERNÝ, J., HORZINKOVÁ, E., KUČEROVÁ, H., *Přestupkové řízení*. 10. vyd. Praha: Linde, 2006. 688 s. ISBN 80-7201-623-7.

DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6.

FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

GRENVILLE-CLEAVE, B., BONIWELL, I. *Rovnice štěstí*. Litomyšl: Eastone Books, 2009. 144 s. ISBN 978-80-8109-095-0.

HARDY, M., MŮHLPACHR, P., DUDÁŠOVÁ, T. *Sociální patologie rodiny*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2011. 240 s. ISBN 978-80-87182-17-8.

HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portal, 2002. 174 s. ISBN 80-7178-635-7.

HINTNAUS, L. *Člověk a rodina smysl a funkce rodiny*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1998. 95 s. ISBN 80-7040-315-2.

JEMELKA, L., VETEŠNÍK, P. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 534 s. ISBN: 978-80-7400-355-4.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Aktuální otazníky fenoménu bezdomovství*. 1. vyd. Brno: Centrum sociálních služeb, 2010. 78 s. ISBN 978-80-254-9015-0.

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J., a kol. *Sociální patologie*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 325 s. ISBN: 978-80-7435-080-1.

LACA, S. *Sociální pedagogika*. 1. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2011. 211 s. ISBN 978-80-87182-19-2.

LATA, J. *Účel a smysl trestu*. 1. vyd. Praha: LexisNexis, 2007. 114 s. ISBN: 978-80-86920-24-5.

MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 194 s. ISBN 978-80-7392-069-2.

MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie pro sociální pracovníky*. Brno: MSD, 2008. 194 s. ISBN 978-80-7392-069-2.

SEKOT, A. *Úvod do sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 193 s. ISBN: 978-80-210-5261-1.

Prameny

KOLEKTIV AUTORŮ. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008. 225 s.

KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009. 63 s.

MAZÁNKOVÁ, L. *Typologie výchovných potíží*. Brno: Institut mezioborových studií, 2007. 46 s.

SEKOT, A. *Sociologické texty*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004. 79 s.

TKÁČ, J. *Patologické závislosti*. Brno: Institut mezioborových studií, 2008. 71 s.

Elektronické zdroje

Asistence prevence kriminality. [online]. [cit. 2012-11-12] Dostupné z URL: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/projekty/aktualni-projekty/policejni-asistence.html>.

Detoxikační jednotky. [online]. [cit. 2012-11-12] Dostupné z URL:
<http://www.substitucni-lecba.cz/detoxikacni-jednotky>.

Dětský diagnostický ústav Brno. [online]. [cit. 2012-11-12] Dostupné z URL:
http://www.ddubrno.cz/?page_id=186.

O nás. [online]. [cit. 2012-11-12] Dostupné z URL: <http://www.ratolest.cz/o-nas.php>.

Projekt na podporu vzdělávání dětí a mládeže ze sociálně znevýhodněných lokalit města Brna. [online]. [cit. 2012-11-12] Dostupné z URL:
<http://sancidetem.wordpress.com/>.

Představujeme nový preventivní program Křižovatka. [cit. 2012-11-12] Dostupné z URL: <http://www.ratolest.cz/novinky.php?id=1363>.

Příkazní řízení. [online]. [cit. 2012-11-02] Dostupné z URL:
<http://www.dopravnipokuty.cz/cz/reseni-dopravnich-prestupku/prikazni-rizeni>.

Zpackané životy. [online]. [cit. 2012-11-11] Dostupné z URL:
<http://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-zpackane-zivoty.aspx>.

Zřizovací listina. [online]. [cit. 2012-11-11] Dostupné z URL:
<http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/o-nas>.

ODKAZOVÝ A POZNÁMKOVÝ APARÁT

- [1] Srov. MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie pro sociální pracovníky*, str. 5.
- [2] Srov. LACA, S. *Sociální pedagogika*, str. 7-8.
- [3] Srov. KRAUS, B., HRONCOVÁ, J., a kol. *Sociální patologie*, str. 10-11.
- [4] Srov. SEKOT, A. *Úvod do sociální patologie*, str. 6-7.
- [5] MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie*, str. 53-54.
- [6] Srov. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*, str. 14-18.
- [7] Srov. SEKOT, A. *Úvod do sociální patologie*, str. 8 - 12.
- [8] Srov. BARGEL, M., MŮHLPACHR, P. a kol. *Inkluze versus exkluze - dilema sociální patologie*, str. 44.
- [9] Srov. MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie*, str. 56.
- [10] MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie pro sociální pracovníky*, str. 79.
- [11] Srov. MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie*, str. 81-87.
- [12] Srov. *tamtéž*, str. 81-88.
- [13] MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie pro sociální pracovníky*, str. 89.
- [14] Srov. SEKOT, A. *Úvod do sociální patologie*, str. 56-64.
- [15] *Tamtéž*, str. 32.
- [16] Srov. MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie*, str. 96.
- [17] Srov. SEKOT, A. *Úvod do sociální patologie*, str. 50-54.
- [18] Srov. MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie*, str. 100.
- [19] Srov. MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie pro sociální pracovníky*, str. 101, 104-105, 113-116.
- [20] Srov. SEKOT, A. *Úvod do sociální patologie*, str. 147-148.
- [21] MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie*, str. 118.
- [22] Srov. *tamtéž*, str. 130-131.
- [23] Srov. *tamtéž*, str. 135.
- [24] Srov. LACA, S. *Sociální pedagogika*, str. 59.
- [25] KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*, str. 16.
- [26] Srov. *tamtéž*, str. 16-17.
- [27] Srov. LACA, S. *Sociální pedagogika*, str. 69-70.
- [28] Srov. MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie*, str. 147.
- [29] HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*, 67.

- [30] Srov. LACA, S. *Sociální pedagogika*, str. 97-98.
- [31] Srov. HINTNAUS, L. *Člověk a rodina smysl a funkce rodiny*, str. 26.
- [32] Srov. LACA, S. *Sociální pedagogika*, str. 84-87.
- [33] Srov. *tamtéž*, str. 93.
- [34] Srov. MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie*, str. 140-143.
- [35] Srov. KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*, str. 46.
- [36] Srov. MŮHLPACHR, P. *Sociopatologie*, str. 52-53.
- [37] Srov. DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, str. 14.
- [38] Srov. *tamtéž*, str. 51-52.
- [39] Srov. *tamtéž*, str. 57-64.
- [40] Srov. *tamtéž*, str. 168-170.
- [41] Srov. *Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod*, čl. 26.
- [42] Srov. GRENVILLE-CLEAVE, B., BONIWELL, I. *Rovnice štěstí*, str. 80.
- [43] SEKOT, A. *Sociologické texty*, str. 6.
- [44] Srov. *tamtéž*, str. 6.
- [45] Srov. *tamtéž*, str. 31.
- [46] KOLEKTIV AUTORŮ. *Aktuální otazníky fenoménu bezdomovství*, str. 23.
- [47] Srov. SEKOT, A. *Sociologické texty*, str. 34.
- [48] *Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích*, § 2.
- [49] Srov. *Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích*, zvláštní část.
- [50] Srov. JEMELKA, L., VETEŠNÍK, P. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení*, str. 5-9.
- [51] ČERNÝ, J., HORZINKOVÁ, E., KUČEROVÁ, H., *Přestupkové řízení*, str. 24.
- [52] Srov. JEMELKA, L., VETEŠNÍK, P. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení*, str. 5, 31.
- [53] Srov. *Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích*, § 67.
- [54] Srov. *tamtéž*, § 68.
- [55] Srov. *tamtéž*, § 66.
- [56] Srov. *Příkazní řízení*. [online]. [cit. 2012-11-11] Dostupné z URL: <http://www.dopravnipokuty.cz/cz/reseni-dopravnich-prestupku/prikazni-rizeni>.
- [57] Srov. *Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích*, § 74.

- [58] Srov. JEMELKA, L., VETEŠNÍK, P. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení*, str. 59-60, 74-75.
- [59] Srov. *Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích*, § 14-15.
- [60] Srov. *tamtéž*, § 17-18.
- [61] *Interní materiál Obvodního oddělení Brno.*
- [62] *Interní materiál Obvodního oddělení Brno.*
- [63] *Interní materiál Obvodního oddělení Brno.*
- [64] *Interní materiál Obvodního oddělení Brno.*
- [65] *Interní materiál Obvodního oddělení Brno.*
- [66] *Interní materiál Obvodního oddělení Brno.*
- [67] *Interní materiál Obvodního oddělení Brno.*
- [68] *Interní materiál Obvodního oddělení Brno.*
- [69] Srov. KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*, str. 56.
- [70] FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*, str. 140.
- [71] Srov. TKÁČ, J. *Patologické závislosti*, str. 67.
- [72] KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*, str. 57.
- [73] Srov. KRAUS, B., HRONCOVÁ, J., a kol. *Sociální patologie*, str. 298-299.
- [74] Srov. KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*, str. 58.
- [75] Srov. LATA, J. *Účel a smysl trestu*, str. 38.
- [76] KOLEKTIV AUTORŮ. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, str. 25.
- [77] Srov. KRAUS, B., HRONCOVÁ, J., a kol. *Sociální patologie*, str. 129.
- [78] KOLEKTIV AUTORŮ. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, str. 29.
- [79] Srov. *Dětský diagnostický ústav Brno*. [online]. [cit. 2012-11-12] Dostupné z URL: http://www.ddubrno.cz/?page_id=186.
- [80] KOLEKTIV AUTORŮ. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, str. 222.
- [81] Srov. *tamtéž*, str. 222-223.
- [82] Srov. TKÁČ, J. *Patologické závislosti*, str. 68.
- [83] Srov. *Detoxikační jednotky*. [online]. [cit. 2012-11-11] Dostupné z URL: <http://www.substitutni-lecba.cz/detoxikacni-jednotky>.
- [84] Srov. *Zřizovací listina*. [online]. [cit. 2012-11-11] Dostupné z URL: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/o-nas>.
- [85] Srov. *Projekt na podporu vzdělávání dětí a mládeže ze sociálně znevýhodněných lokalit města Brna*. [online]. [cit. 2012-11-12] Dostupné z URL: <http://sancidetem.wordpress.com/>.

- [86] Srov. *Asistence prevence kriminality*. [online]. [cit. 2012-11-12] Dostupné z URL: <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/projekty/aktualni-projekty/policejni-asistence.html>.
- [87] Srov. *O nás*. [online]. [cit. 2012-11-12] Dostupné z URL: <http://www.ratolest.cz/o-nas.php>.
- [88] Srov. *Představujeme nový preventivní program Křižovatka*. [cit. 2012-11-11] Dostupné z URL: <http://www.ratolest.cz/novinky.php?id=1363>.
- [89] Srov. *Zpackané životy*. [online]. [cit. 2012-11-11] Dostupné z URL: <http://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-zpackane-zivoty.aspx>.
- [90] Srov. BARGEL, M., MŮHLPACHR, P. a kol. *Inkluze versus exkluze - dilema sociální patologie*, str. 143.

SEZNAM SYMBOLŮ A ZKRATEK

angl.	anglicky
apod.	a podobně
atd.	a tak dál
č.	číslo
čl.	článek
DiS.	diplomovaný specialista
fr.	francouzsky
Kč	koruna
MHD	městská hromadná doprava
např.	například
něm.	německy
odst.	odstavec
§	paragraf
Ph.D.	doktor
PhDr.	doktor filozofie
písm.	písmeno
prof.	profesor
příp.	případně
PřZ	přestupkový zákon
Sb.	Sbírka
stol.	století
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
ust.	ustanovení